

YÚTOE MÁRKU koyúhoti koeku Jesus

Xuaum Márku koéha yutoxoáti ra koyuhópeti. Koati kutípoti Jesus nekôyo, itea áko'o xapákuke neko nduse koeti noívokoe Jesus itúkea íhikau. Ya Átu 12.15 víníxponea itúkeovo xáneheixone ápostulu Poûlu ne Xuaum Márku.

Enepone po'ínuhiko yutóxoti koeku Jesus kuteâti Máteu, Lúka yoko Xuâum, koati ênoti yútoe koêku ne ihíkauvoti íhikaxovike Jesus koane yûho. Kene ya yútoe Márku, haina ihíkauvoti, itea itukéti koúseu Jesus koyúhoinovi, so'ixínoveati itúkeovo ovoxéti ne Jesus kuteâti koeku noíxea ûti ya Márku 10.45.

Hane turínea yútoe ne Márku hoyenóxone Jesus yaneko ahíkoane Xuaum Mbátita inâ turixóvo ne Jesus ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti.

Kene Máteu, kixoku koêku inâ ipuhíko ne Jesus yara kúveu mêm ene turínea ne yútoe.

Kene Lúka, xoko ipúhikope Xuaum Mbátita, enepone inuxínoti Jesus símo yara kúveu mêm turíxeovo ne yútoe.

Kene ne Xuâum, tumúneke ápeyea ra mêm turínea ne yútoe, exókoveati ápeyea ne Xe'exa Itukó'oviti xoko Há'a tumúneke ápeyea ra mêm, koane itúkeovomaka évekoakune Itukó'oviti itúkea uhá koéti inâ pahukôa ápeyea ne uhá koeti koekúti.

*Yuho Xuaum Mbátita
Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Xu 1.19-28*

¹ Hara kôe kixoku koêku inâ turixôa Jesus Kristu, enepone Xe'exa Itukó'oviti koyúhoyea

ra inámati ihíkauyoti omínovike. ² Koati kuteâti koeku yuho Itukó'oviti yútoke Izâiya. Hara kôe: “Mbahukoâtimó timúneke ne koyuhó'inonutimo emó'um maka míhe'akinapine yoxéne itíki índukexeopikemo xapákuke xâne. ³ Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêmum ákoti apêti xapa xâne kamokénoponoati. Haramo koe yûho: ‘Míhi'akinanoe oxéne ne Vúnae itúkea ítuke xepákukenoe. Kéyusea kixeku itíkivo nonékuke' koetímo” koe yútoe Izâiya.

⁴ Yoko énomone koéneye yaneko simoné'e ne Xuaum Mbátita yaneko mêmum ákoti apêti koyuhó'inoati ne xanéhiko nökone itúkea motovâti áhikexeovo xokóyoke. Koyúhoinoa kónokeahiko ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea motovâti kotúyopinoa Itukó'oviti.

⁵ Heú kôe neko íhae Njúdeya koánemaka íhae Njeruzálem píhea kamokénoponoti Xuâum. Yane áhikexoa Xuâum ya huvêo, enepone Njôrdaum, enepo koyuhópohiko pahúnevo. ⁶ Yoko evo'i kámelu itúko ípovo neko Xuâum. Vakamóto itúko hô'e. Vohóho yoko ho'o mópo íhae mêmum itúko nîka. ⁷ Hara koe yûho xapa xâne:

—Ya ingénepoke, harakénemo koati hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova anjí'okeova ngúxeinoa imo perékatana, ako omóndocea. ⁸ Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne, itea eneporakéne, ahíkotimo xanéhiko ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kene haînati ya úne —kôe.

*Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita
Mt 3.13-17; Lk 3.21-22; Xu 1.32*

9 Énomone yaneko káxehiko, kenó'okone Jesus ukeâti Nazâre, pitivóko ya Ngalíleya. Yane áhikoane Xuaum Mbátita ya húveona Njôrdaum. **10** Ehá'axo ipúhikopea úneke ne Jesus, noíxone imíhe'okea vanúke koane evésekea xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kutí koeti kurûte. **11** Yane apé koene emo'úti inu'íxoti vanúkeke koêti:

—Iti Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, perexónuti hána'iti elókeko ongóvo —koêti.

Hixopâ Satánae íkorokea ne Jesus

Mt 4.1-11; Lk 4.1-13; Èb 2.18; 4.15

12 Ikénepoke ne koekúti, iyónoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Jesus ya mêmum ákoti apêti. **13** Koarenta koe káxe óva koane hixópea Satánae íkorokea pahunévotike. Yoko poéhane ipúhokovotihiko hó'openo apê yaneko óvoheixoku. Itea káxunakopo Jesus ne ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke.

Inâ turîxo ítuke ne Jesus ya Ngalíleya

Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11

14 Ika'ákovone Xuaum Mbátita, ina aukópovo ne Jesus ya Ngalíleya koane koyúhoyea ne inámati ihíkauvoti omínoke xâne. **15** Ká'aye koe yûho:

—Simóvone kaxena natífea Itukó'oviti xapa xâne. Koati kaxénane turíxeovomo. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Yakútipoamaka ra inámati ihíkauvoti ínzikaxopikenoe —koéne.

16 Koeku yónea ne Jesus xe'óuke ne Mar-na Ngalíleya, tokononé koene pi'âti kopo'ínukokoti, Símaum yoko Ándere ixómoti kuríko númikuxope, koáhati itúkovokenehiko. **17** Ina kixôa Jesus:

—Hekánunoe! Hainá'ikomo hôe yíxovonoe, itea indukópopitinenoemo ihíkaxoti xâne hókeonu — kíxoanehiko.

¹⁸ Ehá'axo uké'exo koyúhoyea ne Jesus, kurí kixónehiko nûmikuxope neko pi'âti, pihónehiko ikéneke Jesus.

¹⁹ Ya kali tumûneke, tokononé koéponemaka po'i pi'âti kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu. Vatékenake óvoheixo ixómoti koyúseopo nûmikuxope. ²⁰ Ítaikoane Jesus neko pi'âti hókea. Yane kurí kixónehiko há'a koane ahínoe vatékenake. Pihónehiko ikéneke Jesus.

Koitóva Jesus ne hóyeno ûroево ndémoniu

Lk 4.31-37

²¹ Úkeane pího pitivóko koéhati Kafanâum ne Jesus yoko íhikauhiko. Yaneko sâputu, pihónehiko ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, ina ihíkaxo ne Jesus. ²² Enepohikoneko xâne kamokénoati, yupihovó koéhiko íháyu'ikea kixoku íhikaxeа, vo'oku koati iyúseoti itúkeovo úkeakune xokóyoke ne hâna'iti exóneti íhikaxone, kene haina kuteâti ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. ²³ Énomone yanê'e, apé koéne hóyeno ûroево ndémoniu kohonókoti emó'u yaneko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Hara kôe:

²⁴ —Jesus, íhae Nazâre, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine yuké'exponivi? Énjoa itíkivoa ne sasá'iti páhoe Itukó'oviti —koéne.

²⁵ Ina saya'íkoa Jesus neko ndémoniu. Hara kíoxa:
—Hákone keyûho. Ipíhikapi ra hóyeno! —kíxoane.

²⁶ Ina vaûko ne ndémoniu. Koati xúnati koyúy'okea ne hóyeno óvoheixoku, yane

ipúhikopeane. **27** Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti koane kíxeokoko:

—Kutimea kixó'eko? Koatímea inámati ihíkauyoti íhikaxo. Koati apêti hâna'iti xunáko pahúkea ipúhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Koáne koati ipuhíkopoti ne ndémoniu enepo pahukópa ipúhikopea —**kixókokone.**

28 Énomonemaka ákoino oríko ákoyea malíka yónoku iha Jesus iháyu'ikeokono ya uhá koeti Ngalíleya vo'ókuke neko ítuke.

Koitóva Jesus ne imose Pêturu

Mt 8.14-15; Lk 4.38-39

29 Ipuhíkopeanehiko sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, xanépoane Jesus ne Símaum yoko Ándere. Ponokó koépeane óvokuke. Ápemaka Teâku koane Xuâum po'i xanépone.

30 Yoko kótuti mûyo ne imose Pêturu. Ípeke óvoheixo. Ehá'xo sîmo Jesus, koyúhoinokona yuvâti ne imose Pêturu. **31** Ina pího Jesus xokóyoke, namú kíxeane vô'u. Yane uké'epone neko otuko mûyo, exépukopone, yane kátarakopo evo Jesus.

Po'ínuhiko koítovone Jesus

Mt 8.16-17; Lk 4.40-41

32 Kahá'atine onómekeovo káxe yanekôyo, omókononehiko xoko Jesus heú koêti neko ka'aríneti, koánehikomaka ne xâne ûroево ndémoniu.

33 Ho'uxo-ho'uxó koénehiko heú koêti neko xâne íhaenehiko neko pitivóko páhapeteake óvoheixoku Jesus. **34** Koati ênoti ka'aríneti koítovone Jesus. Yoko ako tôpi kó'iyevoku arínehiko. Kópuhikopamaka Jesus ne ndémoniu xoko xâne ûroево. Ákomaka sîka

Jesus ne ndémoniuhiko koyúhoyea vo'oku éxeahiko itukóvotiye ne Jesus.

Kali ahíkuxovo Jesus itûko orásau

Lk 4.42-44

³⁵ Yanekôyoke hahá'itiko, exépukone ne Jesus ina pího ákoyeakuke apêti. Óvane itûko orásau. ³⁶ Kene Simaum Pêturu yoko ha'ínehiko, ako tópi yónoku oposí'ixopotihiko Jesus. ³⁷ Inixóponoane, ina etó'okoa enó'iyea xâne oposíkoati. ³⁸ Yane hara kíxovokoxoa Jesus:

—Hingá, piháne ûti po'íke ipuxóvokuti ákoti ahikâra vóvoheixoku maka ongóyuhoinoanemaka emó'u Itukó'oviti. Koáhati énomone nzimíno —koéne.

³⁹ Yane úkeane ukopóno ya uhá koeti ípuxovoku xâne ya Ngalíleya koyuhoâti ya íhkaxovokuke hó'e jûdeuhiko ne inámati íhkauvotí íhkaxone, koánemaka kópuhikopea ndémoniu xoko xâne ûroevo.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara

Mt 8.1-4; Lk 5.12-16

⁴⁰ Ina ahi'ókovo Jesus ne hóyeno yúvone koati váhere arinéti iháxoneti lépara. Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Yakahá'a, motóva keítivonu yara arínem —kíxoane.

⁴¹ Noixoâne Jesus, yupíhova kóseanayea ina sipo'ókoia koane kíxea:

—Ngahá'a, itévone —kíxoane.

⁴² Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone neko aríne, unátipone.

⁴³ Ina pahukôa pihópea koane í'ixiko'o kíxoixeа:

⁴⁴ —Hako keyuhó'inua koêkuti xâne ra índukeinopi, itea ponó yákoe yéxokoponivoa ne sasedótí inuxínoti

xâne hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteâti páhoenovi yútoe Muîse, yéxokovope itúkeovo yunatípotine —kíxoane.

45 Itea koeku pihópea neko hóyeno koane koyúhopea ne kixókonoku xapa xâne. Koati yupihóvoti kotóhineyea neko koekúti. Énomone ákoino omótova símea ne Jesus ya koêkuti pitivóko mani yónoku, vo'oku mani yupíheovo êno xâne ho'uxínovati. Hukinóvoti itúkeovo mêmum ákoti apêti óvoheixo itea kóyeane ákoyea yumáxapu xâne pihinoâti ukeâti pitivóko yoko ipuxóvokutihiko ákoti ahikâ.

2

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo ya Kafanâum

Mt 9.1-8; Lk 5.17-26

1 Kali ye'á koe káxe ikénepo, ina aukópovo ne Jesus ya Kafanâum. Ákomaka oríko eyékoxeokono seópeane óvokuke. **2** Yupihovó koéponemaka êno xâne simoâti. Simóya meúkeke xe'óuke páhapetea neko óvoku, ákone okokútiya vo'óuke neko êno xâne, koane koyúhoinoa Jesus emo'u Itukó'oviti.

3 Ápehikomaka xâne ominoâti hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Yoko koaturu kôe neko hóyeno koinoâti. **4** Ako omótova ahí'okoponeovohiko Jesus vo'óuke neko êno xâne. Yane kohínokoahiko ne ramápu'i péti koati oukeke ne ókoheixoku Jesus. Énomone évekoahiko neko isayú'ixovoti, ixané kixínoa poúke. **5** Noixoâne Jesus itúkeovohiko koati kuvovâti, ina kixôa neko isayú'ixovoti:

—Nje'exá, itúyoponehiko pehúnevo —kíxoane.

6 Yoko ápe éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse vataká koyêtiya. Hara koe isóneunoa kamôa:

7 “Na koeti kó'inoneye yuhó'inoa ne hóyeno? Koati itûkovoti Itukó'oviti vo'oku ako kotuyôpoti pahunévoti ákoti itukapu Itukó'oviti, poéhane motovâ kíxeaneyeye xâne” koene isóneuhiko.

8 Exó kíxeane Jesus isóneuhiko ina kixovókoxoa:

—Na koeti kó'inoneye iséneu? **9** Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e ngínea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o “Yexépukapa, viyapa peúke, yenápa” ngínea. **10** Itea kó'oyene enjókopitinoe ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo:

11 —Mbahúkopi yexépukopi, viyápa ne peúke, pihépane yóvokuke —kíxoane.

12 Yane xépu koépone neko hóyeno ákoti ehevákapu mûyo. Omoo kixópone poúke nonékuke neko uhá koeti xâne. Úkeane pihôpo. Êno xâne iyupáxovati koane iháyu'ikea Itukó'oviti vo'ókuke. Hara koéhiko:

—Ako noíxeaku úti kuteâti —koéhiko.

Inâ ihaxíkao Jesus ne Lévi

Mt 9.9-13; Lk 5.27-32

13 Yane aúkopovonemaka ne Jesus xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya, koane êno xâne pihinoâti. Íhikaxoamaka Jesus uhá koëti neko xâne. **14** Koeku yónea ne Jesus, noíxone Lévi, xé'a Áfeu, enepone koperáxinoti nâti, vaata koyêti xoko kóperaxoku, ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.

Yane xepú koéne ne Lévi, pihóne hókea Jesus.

15 Ikénepoke, ixómoti níko ne Jesus yoko íhikauhiko óvokuke Lévi. Yoko êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti kaha'íneati, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, koane enómaka po'ínuhiko xâne pahukóvoti. Koáhati ênoti xâne kuteâti nekôyohiko hokó'ixoti Jesus. **16** Enepohikone éskiriba hokoâti ne isóneu farîzeu, noixónehiko Jesus ínikea neko xanéhiko pahukóvoti koáne ne koperáxinotihiko nâti, hara kíxo íhikauhiko Jesus:

—Na koeti ínikinoa ihíkaxopiti ne váhere xâne, enepone koperáxinoti nâti koáne ne po'ínuhiko xâne pahukóvoti?

17 Kameáne Jesus neko yûho, hara kíxovokoxoa:

—Enepohikone ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. Haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, itea nzimínoti xâne pahukóvoti —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus nökone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe

Mt 9.14-17; Lk 5.33-39

18 Po'íke káxe jejuá kôe ne íhikauhiko Xuaum Mbátita, yuixóvoti ikóseanaxeovo Itukó'oviti. Kúteanemaka kixoku itúkeovo farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse. Yane ápe xâne kixopónoti Jesus:

—Jejuá kôe ne íhikauhiko Xuaum Mbátita koáne ne íhikau farîzeu. Kene ne íhikeuhiko, na koeti ákoino jejuá ákoe?

19 Ina yumopâ Jesus:

—Yusíkoikopo jejuá kó'iyea ne hupiúti áyuike kasâtuxoti koêkuiko ápeyea ne koyénoti xapákuke?

Ako kalíhuina kó'iyeane. ²⁰ Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne koyénoti xapákuke. Yane ínamo jejuá akôe yaneko káxe –kíxovokoxoane Jesus kixopótvi yane éxetina.

²¹ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ako veyoti inámati ipovóti itukoâti ihápa'akope yékoteno ipovóti, vo'oku mani koukóponoati ívarereoku ne yékoteno ipovóti –kíxovokoxoanemaka, ihókati inámati ipovóti ne ihíkauvoti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

²² Ina koe'íkomaka:

—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku, itukéti ya vakamóto, mará'inamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo ihiyáka ne inámati víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. Itea konókoti ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum. Yane ako évakapu ne íhaku koáne ne ovâti –kíxovokoxoane, itúkoti po'i íhokoake ne ihíkauvoti íhikaxone.

Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko

Mt 12.1-8; Lk 6.1-5

²³ Vekoâti evo Jesus ne kali xêne vekoti kavâne ya xapa itóvope ha'i nonéti. Yoko sâputu nekôyo, káxe sasá'itino jûdeuhiko. Koeku vékeahiko koane véyea ne ha'i nonéti. ²⁴ Ina kixoáhiko farîzeu ne Jesus:

—Yokómoma kixóvoku ne íhikeu itúkoti ákoti parexá'avea hó'e ûti vitúkea ya sâputu.

²⁵ Ina yumopâ Jesus:

—Ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koeku ítu ke ne Ndávi yaneko epékoa hímakati mekûke yoko ha'ínehiko akô'o véyeakuhiko nîka? ²⁶ Úrukova Ndávi neko óvoku Itukó'oviti ya kaxénake Abiáta,

enepone koati payásoti ya uhá koeti sasedótí inuxínoti xâne hó'ke yanekôyo, ina nikôa neko pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, upánini ako paréxa yútoe Muîse níkeokono. Poéhane sasedótihiko motovâ níkea. Yoko poréxoamaka Ndávi ne ha'ínehiko.

27 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Itûkinoake Itukó'oviti ne sâputu, haina itûkotí téyone xâne, itea kaha'aînoati ne xâne unako koeku motovâti ómomikea. **28** Koeku kó'iyeanye, koati ûndi exêa koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

3

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti

Mt 12.9-14; Lk 6.6-11

1 Ina urúkopovamaka Jesus ne sinâgoga, enepone ihikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Yoko ápe hóyenoya timovó'uti. **2** Ápehikomaka ixómoti ivokó'oko Jesus koíteovamo neko hóyeno, vo'oku itûkeovo sâputu yanekôyo. Koati oposí'ixoatihiko évekinoaku yuhöhiko itûkeovo pahukóvoti ne Jesus enepo kaitápa ya sâputu. **3** Yane hara kíoxa Jesus ne hóyeno timovó'uti:

—Yókone yâkeneye —kíxoane.

4 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xanéhiko:

—Kutí'ikopo pahúkinovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse vitúkea ya sâputu? vitúkea únati? áko'o vitúkea váhere, koíteovo uti ka'aríneti? áko'o sikó kínea ûti ivókeovo —kíxovokoxoane.

Itea ako ápahuina yumopâti. **5** Ina komomókexoa Jesus xaneâti ímaikinova, koane kotíveyea isóneuke vo'oku tiú'ikohiko omíxone. Ina kixôa neko hóyeno:

—Kepáya'akapa ne veô'u —kíxoane.

Koane kapáya'akopane, yane unátipone. ⁶ Úkeane pihohíko neko farîzeu xoko xanénahiko Êrodi, enepone nâti. Ho'úxovohiko opósikea kixókumo koépekea Jesus.

Koitóva Jesus ne po'ínuhiko ka'aríneti

⁷ Úkeane pihôpo ne Jesus yoko íhikauhiko xe'ókuke neko Mar-na Ngalíleya. Kali êno xâne íhae Ngalíleya hokopâti. Koane ápemaka íhae Njúdeya, ⁸ koane íhae Njeruzálem, yoko íhae Idúmeya noixóponoati, koánemaka íhae poixô'oke húveona Njôrdaum, yoko íhaehikomaka poké'e xe'o pítivokona Tîru yoko Sîdom. Koati ênoti xâne pihinoâti, vo'oku eyékoxeahiko koêku ne hána'iti iyupánevoti ítuke. ⁹ Ina kixôa Jesus ne íhikauhiko kónokea usó kíxoixinoa kali vatéke okonókovo, puvâti Jesus yupiheovo hitití kíxeokono vo'ókuke neko êno xâne hokó'ixoati. ¹⁰ Koáhati yupihóvoti êno xâne koítovone Jesus, amátitikinokokoke uhá koêti neko êno ka'aríneti kaha'âti sipókoponea. ¹¹ Koánehikomaka ne xanéhiko ûroevo ndémóniu, noíxo Jesus, ipúyukexeamaka nonékuke koane kóhonokea emó'u kó'iyehako:

—Koati iti Xe'exa Itukó'oviti —koéhiko.

¹² Itea koati í'ixiko'o kixoíxoati Jesus ákoyea okóyuhoa xapa xâne itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti.

Noivókoxo íhikauhiko ne Jesus

Mt 10.1-4; Lk 6.12-16

¹³ Ina pího ne Jesus oúkeke kali mopôi koane iháxihikoa neko koati âha itúkea íhikau. Yane pihónehiko ne iháxiu xokóyoke. ¹⁴ Ndusé kôe neko hóyeno, noívokoe xâneheixeа koane

itúkeovo páhoe xapa xâne koyúhoponea emó'u.
 15 Yane pôrekexoanemaka xunakótí kópuhikopea ndémoniu xoko xâne ûroeve. 16 Harâ'ahiko ïha neko nduse koeti noívokoe: Símaum, enepone íhaxonemaka Pêturu; 17 koáne ne kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum, xé'a Nzebêdeu. Enepora pi'âti kopo'ínukokoti, Mboáneje íhaxeia Jesus. Yoko "húketi ímainevo kuteâti koeku húkeko puxârara" koêti ne Mboáneje koêti. 18 Ina keno'ókomaka: Ándere; Filípi; Mbatulúmeu; Máteu; Túme; Teâku, enepone xé'a Áfeu; Tádeu; koánemaka Simaum Nzelóti; 19 yoko Njuda Iskarióti, enepone itûkoheovoti koeku hókea Jesus kurikoâtimaka xoko xanéhiko puvâti.

*Koyuhókono itúkeovo ïhakoe Mbezêbu ne Jesus
 Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10*

20 Ina pihôpo ne Jesus óvokuke, itea kóyeane ho'úxopeovomaka êno xâne xokóyoke. Muhíkova níkea, ákone omótova vo'ókuke neko êno xâne xokóyoke. 21 Eyekóxoane iyénoxapa Jesus kó'yeaneye, yane pihínoanehiko kaha'âti omópea, vo'oku koyúhoyeokono itúkeovo pepokéxovotine. 22 Yoko ápemaka éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse ukeâti Njeruzálem. Hara koémaka vo'ókuke:

—Eneporâ'a, koati urúkovatine Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu. Énomone porexôa xunáko kópuhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne —koénehiko.

23 Yane ina ihaxíkoa Jesus ne xanéhiko ahí'okeovaxo, yane itûkinoa xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Yusíkoikopo itúkeovo Satánae kopúhikopovo xoko xâne ûroево? ²⁴ Itukovo apêti natixókuti óvoku xâne ixómoti okopókoko, uké'etinemo. ²⁵ Koane itukóvomaka apêti ko'óvokuti ya pöhutike ovokúti ixómoti okopókoko, uké'etinemo itúkeovo pöhutine óvohikoku. ²⁶ Eneponimaka itukapu Satánae okopópovo, koáne eneponi akapákakamaka ne ovóxehiko, mani uke'éxopokokotihiko. ²⁷ Maní'ikopo motovâti ápeyea urúkeovati óvokuke koati xúnati hóyeno, koane omópea ítuveo ákoti ika'áka inúxotike? Konokoâti iká'akea inúxotike, ínamo itâ omópea uhá koeti apeínoati óvokuke —kíxovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane ihókopovoti itúkeovo xunané'e ya Satánae.

²⁸ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Motóva itúyopea ne heú koeti kó'iyeyovoku váhere ítuve ne xanéhiko yara kúveu mémum, muhíkovamo ne koémoveyeahiko Itukó'oviti. ²⁹ Itea enepone koyúhoti itúkeovo ítuve Satánae ne ítuve Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo. Apê pahunévoti kuteâti, xané kixopâtimo xâne ivakápune —kíxovokoxoane.

³⁰ Kó'inokeneye yûho ne Jesus vo'oku koyúhoyeokono itúkeovo ûroево ndémoniu.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku

Mt 12.46-50; Lk 8.19-21; Èb 2.11

³¹ Énomone yanê'e, símoane êno ne Jesus yoko ámeno. Meúkeke óvoheixohiko. Yane ápe páhoe ihaxíkoponoti Jesus. ³² Yoko koati êno xâne vataká koyéti yakuku-yakukú kixoti Jesus. Ina kixokóno ne Jesus:

—Anêko mémaina yoko pe'ínuhiko meúkeke oposíkopianopiti.

³³ Ina kôe ne Jesus:

—Enepone ênom yoko mbo'ínuhiko, harâ'ahiko — koéne.

³⁴ Yane ina komomâ Jesus ne êno xâne ivatáhikoti yakuku-yakukú kixoâti, ina kôe:

—Enepohikorâ'a, énomonemaka indúko ênom yoko mbo'ínuhiko. ³⁵ Vo'oku koêkuti xâne itûkoti ahá'inoa Itukó'oviti, énomonemaka indúko koati mbo'ínu, mongéxa yoko ênom —koéne ne Jesus.

4

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku xâne nôti

Mt 13.1-9; Lk 8.4-8

¹ Káyukopovomaka Jesus íhikaxea xe'óuke Marna Ngalíleya. Yupihovó koéne êno xâne pihinoâti. Vo'óuke neko êno xâne, ûrukovo kûveuke vatéke ne Jesus ina ivatáko. Koane kali ahîkuxovo yâtike oévoke úne. Kene ne xanéhiko, ôvane yane poké'e xe'óuke úne. ² Yane êno ihíkauvoti íhikaxone Jesus ya xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

³ —Yakámokenonoe. Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. ⁴ Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'óuke xêne. Yane kenó'okane hó'openo ôti nikohíkopati.

⁵ Kene po'ínuhiko, ïrihikovo xapákuke mopôi xoko ákoyeaku axú'ina móte. Koati ákotihiko oríko íhonopea, vo'oku ákoyea axú'ina móte xoko iríkovoku. ⁶ Itea ákomaka oríko oró'okea káxe vo'oku ákoyea yónoku poéheve. Yane movohí koéne.

⁷ —Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe. Yane inuxó koéne payákeyea ne xuve tôpe. Ákone oxéne

payákeyea ne nonéti, vo'oku huruvokó kó'yea tôpe.
Yane ako há'i pôreupo vo'ókuke.

8 —Ina apémaka irihíkovoti únatike poké'e. Koati únati íhonopea nê'e. Payakéne, yupihovó koe êno há'i pôreupo. Ápe porexópoti tirinta koeti há'i ya pôhuti áke úkeaku. Ina apémaka porexópoti sesenta koëti yoko pôhuti séndu ya pôhuti úkeaku —koéne íhikaxeia.

9 Ina koe'íkomaka:
—Koékuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka — kixovokoxoane.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina

Mt 13.10-23; Lk 8.9-15

10 Pihopónehiko neko êno xâne, ápe po'ínuhiko xâne irikóvoti anavókoxopovati neko nduse koeti íhikau Jesus. Yane épemo'íkopohiko Jesus koêku ne éxetinameku apêti íhokovoke. **11** Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati itínoe porexókono éxea koêku ne natínea Itukó'oviti xapa xâne ákoti po'i exoâti koêku neko koekúti hiko. Itea xapákuke ra xâne ákoti itukapu xanéna, konókoti itúkeovo exetínati apêti íhokovoke veínoam ínzikaxeahiko. **12** Yane upánini noíxoahiko, itea kutí koe ákoti inixâ. Koane upánini kámoa, itea ákomo éxina isóneu koêku. Yane ákomo aúkapapu njokóyoke, koane ákomo ngatúyapea pahúnevo — kixovokoxoane.

13 Yane hara koé'íkomaka:
—Enepo hákotinoe yexôa kixó'ekone ra énjetina kó'oyene, ná'ikopomo kíxeaye yéxi ra po'ínuhiko?

14 —Enepone hóyeno nôti, kixo'êkoti xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. **15** Yoko enepone ake nonéti irihíkovoti xe'ókuke xêne, kixo'êkoti

xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti, ina keno'óko Satánae veyopeâti isóneuke ne kámone.

16 Kúteanemaka koêku ne irihíkovoti xapákuke mopôi xoko ákoyeaku axú'ina móte. Énomone ne xâne ákoti ika'ákarixapu namúkea ne emo'u Itukó'oviti koeku kámea, xaneâtimaka hâna'iti elókeko okóvo **17** itea ako áxu'ikene, itávokeane. Koati kutí koeti nonéti ákoti poéheve, vo'oku enepo simôa kotíveti koekúti, itukovo apêti ikoítopenoati kotíveti vo'oku kutípea ne emo'u Itukó'oviti, yane itavókeatine. **18** Kene ne po'ínuhiko ake nonéti irihíkovoti xapa tópe, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti, **19** itea pepoké kixoti isóneu vo'oku nökone yara kúveu mêmum, koane iyókovoti enó'iyea apeínoati, koane iyókovoti po'ínuhiko koekúti, yane ákone ukápana ítuoke Itukó'oviti, koane ákomaka únati ítukeino Itukó'oviti.

20 Kene ne irihíkovoti únati poké'e, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti koane namukoâti. Yane koati apêti únati ítukeino Itukó'oviti, kuteâti koêku ne ake nonéti porexópoti tirinta koeti há'i ya pöhuti úkeaku áke, itukovo sesenta koêti, áko'o itukovo pöhuti séndu ya pöhuti úkeaku.

*Éxetina Jesus ihókovoti koeku uhapú'iti yúku
Mt 5.14; Lk 8.16-18*

21 Hara kíxovokoxoamaka Jesus:

—Neíxonenoekopomea ihúxoti yúku xovopu'í kixoâti itukovo imoâti opékuke ípe? Ako kalíhuina, itea koati ihúxinokonoti ímeokono xoko koati ókoku ne yúku motovâti koúhapu'ikea. **22** Koêkuti koekúti he'onóvoti, kóyanemo koúhapu'ikeokono.

Koêkuti he'onóvoti kó'oyene, exókonotimo káxehiko keno'ókoti. ²³ Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka.

²⁴ Ina koe'íkomaka:

—Itíkina iséneu ne yûnzo kémone, vo'oku kuteâti kixeku itíkivo, énomonemo kixékononeye, epó'oxo kuri'úxovotimo aukópinovopiti. ²⁵ Enepone apêti námoe yara yûnzo, kuri'úxovotineoxomo námoe. Kene ne ákoti koati ivávakea, muhíkova ne kali éxoneya, uke'épotinemo —kíxovokoxoane.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku ake nonéti

²⁶ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hara koéneye natínea ne Itukó'oviti xapa xâne, kuteâti koeku hóyeno nôti ake nonéti ya isáneke.

²⁷ Itukovo yótí, imókoti ne hóyeno. Yúponiyeane, exepúkotine. Koatine kóye. Yoko anéko íhonopea koane payákeyea ne nône itea ake éxa neko hóyeno kixoku koeku íhonea koane payá'yea. ²⁸ Koati pohúxovoti íhonopea ne ake nonéti. Inúxotike íhonopo, ina keno'óko há'i. Yane ínamaka itôvo ne há'i. ²⁹ Itovóna, tetukóvitine vo'oku símeovone kaxena veyóvope. Kúteanemakamo koêku ne natínea Itukó'oviti xapa xâne.

Éxetina Jesus koeku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda

Mt 13.31-32; Lk 13.18-19

³⁰ Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Kutimea koéneye natínea ne Itukó'oviti xapa xâne koeku ukóponea? Kutimea itukóvo exetínati motovâti ínzokea? ³¹ Hara koéneye ake nonéti iháxoneti mostarda. Enepo nokóno, koati kalîhuti ya uhá koeti ake nonéti yara kúveu mêmum, ³² itea ike nó'yeokono koane íhonopea, paya'íne,

anu'ú kíxoahiko ne po'ínuhiko nonéti ya kavâne, koane kali hána'itinoe káva'o kutí'inoke motovâti ímea môko ne ôti hó'openo xapa káva'o opékuke epêvokopetina tûti —kíxovokoxoane.

Koyúhoinoake Jesus ne xêti apêti kixó'ekone

Mt 13.34-35

³³ Koati ênoti po'ínuhiko exetínati kuteâti râ'a, veínoake Jesus íhokea ne ihikauvoti íhikaxone. Kuteâti ítone éxea xanéhiko kamokénoati, ene íhikaxo. ³⁴ Poéhane exetínati apêti íhokovoke veínoa íhikaxea. Itea xapákuke neko nduse koeti íhikau, kouúhapu'ikopinoa kixó'ekone ne éxetina enepo ainópovonehiko.

Ixikôa Jesus neko xúnati ihunóvoti

Mt 8.23-27; Lk 8.22-25

³⁵ Yaneko kiyoné'e káxe, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:

—Pihá'avo ûti poixô'oke ra mar —koéne.

³⁶ Ina ikopóvahiko íhikau Jesus neko êno xâne, yane omó kixónehiko Jesus yane vatéke ivátaheixoku íhikaxea ákotine evesékapela ne vatéke. Yoko ápemaka po'ínuhiko xâne po'íkehiko vatéke hokoâti. ³⁷ Yane kenó'okone êno xúnati ihunóvoti koane ovóxokeovo ne úne, koane ûrukeovamaka êno úne ne vatékena kutí'inoke maní yupurîrihikovoti. ³⁸ Yoko imókoti ne Jesus terékuke neko vatéke ayátokoke. Ina koyúkoia íhikauhiko koane kíxea:

—Ihikaxotí, ako yónoku iséneu? Inípono kahá'ayeane yúpuririkeovo ûti —kíxoanehiko.

³⁹ Iyukívone ne Jesus, pahúkoia ókea ne ihunóvoti. Hara koéne:

—Akáne ra ihunóvoti. Hákone ovoxókovo ra úne —koéne.

Yane okóne ne ihunóvoti, huvemoo koépone ikéne. ⁴⁰ Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:

—Na koeti itíkinovonoe ìreti? Na koeti ákoino kivápu? —koéne.

⁴¹ Yoko yupihovó koe píkeahiko ina kixokóko:

—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkinova úne yoko ihunóvoti itúkea yûho.

5

Koitóva Jesus neko hóyeno úroево ndémoniu

Mt 8.28-33; Lk 8.26-34

¹ Taru'úxoane evo Jesus ne Mar-na Ngalíleya, símoane ne poké'exa xanéhiko koéhati njerâzenu.

² Ehá'axo evésekea vatéke ne Jesus, okótumonexoa hóyeno ukeâti pe'áxatike. Yoko úroево ndémoniu nê'e. ³ Koati óvoheixokune neko hóyeno yane pe'áxatike. Akó'otine ika'ákopeti itoâti enepo ika'ákokino, muhíkova itukovo korénde iká'akeokino. ⁴ Yoko enóne ikáhevexeokino koane ikávó'uxokino ya koati tiú'iti korénde, itea kóyeane kétokexea ne iká'akeokino. Ákone itoâti neko hóyeno. ⁵ Káxe, yótí véyo vá'uixea ya pe'áxatike, koane xapa kali mopôi, koánemaka óko'okopeovo ya mopôi. ⁶ Noixóne Jesus, ehákinovane. Yoko avo malíka Jesus. Tokopâne hóyeno, ipuyuké kó'yeane nonékuke. ⁷ Ina kohonóko emó'u kó'yea:

—Jesus, iti Xe'exa Itukó'oviti, iti xe'exa Koati Payásoti ya uhá koëti, na koeti yího'ixopoinonu? Émbemopi ya iháke Itukó'oviti ákoyea ipíhepananu — kíxoane.

⁸ Yoko kó'inokeneye yûho, hara kixoátimeku Jesus:

—Iti ndemoniú, ipíhikapi ra hóyeno.

⁹ Ina kixopá'ikomaka Jesus:

—Kuti kéha?

—Ákoti Yumaxápu ngoéha vo'oku ákoyea yumáxapu ûti —koéne yumópope.

10 Yane koâti ikoseâanaxovoti Jesus ne ndémoniuhiko, epemoâti ákoyea kápuhikapa yaneko poké'e óvoheixoku. **11** Yoko ápe ênoti kûre ixómotihiko níko oúkeke neko kali mopôi xérerekuke ne óvoheixokuhiko. **12** Yane hara kixo Jesus neko ndémoniuhiko.

—Koati vepemópiti pehúkopivi xapákuke ne kûrehiko, maka vitúkapane vóvoheixoku —koénehiko.

13 Yane síkoane Jesus kuteâti épemoake. Ipuhíkopeane neko hóyeno, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yoko koati ákoti yumaxápu neko kûre kuteâtimea pi'âti míli. Yane heú koéne éhahikeovo, koane íkorono'ekeovo úneke ukeâti oúke mopôi. Heú koéne yúpuririhiikeovo.

Kahá'ainoa lhae Njéraza pihópea ne Jesus

Mt 8.34; Lk 8.35-39

14 Enepone koyonoâtihiko neko êno kûre, kohó'ikene koane koyúhopea koêku ne koekúti yane pitivóko, koane xapákuke neko ko'óvokuti yane mêmum vekópoku. Yane noíxopona xanéhiko neko koekúti. **15** Simoné'ehiko xoko Jesus, noíxoanehiko neko hóyeno ipúhikopeakumeku ndémoniu vatá koyépotine, ko'ipóvopotine, koane unatípotine isóneu. Yane pikóne ne xanéhiko. **16** Enepohikoneko noixoâti ne koekúti, koyúhopa ne noíxone koêku ne hóyeno koane koêku ne êno kûre. **17** Yane koyúhoinoa xanéhiko ne Jesus kahá'ainoa ipúhikopea poké'exake. **18** Itea enepone hóyeno ipúhikopeaku neko ndémoniuhiko, noixóne

Jesus ûrukopeovo vatékenake, épemova xanépea.

19 Itea ako akáha'apoa Jesus. Pohu hara kíxoa:

—Pihépavo yóvokuke xapa iyínoxapa.
Yokýuhopinoa uhá koéti ne kixópiku Itukó'oviti,
koane koéku ne hána'iti seánakopi —kíxoane.

20 Yane pihópone neko hóyeno. Koyúhopa uhá
koeti koéku ne ítukeinoa Jesus yane úkeaku iháxoneti
Yehí Koeti Pitivóko, koáne iyúpaxeova heú koeti
xâne kamoâti.

Épemone hóyeno koéhati Njairu

Mt 9.18-19; Lk 8.40-42

21 Yane ivú'ixopomaka vatéke ne Jesus
taru'úxopati neko mar. Seopóne poixô'oke, êno
xâne pihinoâti. **22** Yane apé koéne hóyeno simôti
xoko Jesus koéhati Njaíru. Enepone hóyeno,
teyonéti xapa po'íhiko teyonéti íhikaxovokuke hó'e
jûdeuhiko. Ina ipuyúkexo nonékuke Jesus. **23** Yoko
koati koyó'iti ne hóyeno koeku kíxea:

—Kahá'atine ivókeovo inzíne. Yaxénapanu,
ípihepainana veô'u tutíkuke maka aúnatipone. Yane
ákomo ivákapu —kíxoane.

24 Yane xanépoane Jesus ne Njaíru. Koati ênoti
xâne ikéneke koane inúmeokokohiko.

Koitóva Jesus ne ka'aríneti sêno

Mt 9.20-22; Lk 8.43-48

25 Yoko ápe sêno nduse koetíne xoénae ká'arine.
Akó'oti áka evésekea aríne. **26** Yoko enóne
ixómoya koítopenovo kotíveti xoko ipixáxoati.
Uke'éxotinemaka apeínoati vo'ókuke itea akó'oti
koitóvati. Tumúne yóno yupíheovo koéku.
27 Eyekóxoane sêno ítuke ne Jesus, pihóne xapákuke
neko êno xâne ikéneke Jesus. Koati akéneke Jesus

véko sipóheoponeati ípovo. **28** Vo'oku hara koeti isóneu ne sêno: “Enepomo pohu nzipáheyea ípovo, indóvotimo” koéti. **29** Ehá'axo sípoheyea, etétukone aríne. Eópova ya muyóuke itúkeovo koati iteôvatine ne aríne. **30** Ehá'axo sípoheokono ípovo ne Jesus, eópamaka ipúhikea xunáko xokóyoke. Yane ná'akene koéne xaneâti noíheyea xapáuke neko êno xâne, ina kôe:

—Kuti sipohêa ra ímbovo?

31 Ina yumopâ íhikauhiko:

—Ákoikopo neíxa ra êno xâne isú'okovopiti koane inúmeopi yépemovikomaka sipo'ókopiti? —kíxoane.

32 Itea kóyeane noíheyea Jesus híyeuke neko êno xâne kaha'âti éxea neko sipóheyati ípovo. **33** Yoko koati yupihóvoti honónokea mûyo neko sêno vo'óuke neko yuho Jesus, koane hána'iti píkea eopâti ya xokóyoke unátipeane. Yane ina ipuyúkexo nonékuke Jesus, koyuhó'inoati uhá koéti neko koéku. **34** Ina kixôa Jesus:

—Nje'exá, itévone vo'oku kívivonu. Pihépane, aúhepepone iséneu, ítivoane ne yaríne —kíxoane.

Koéxepukopa Jesus ne ivokóvotine ihine Njaíru

Mt 9.23-26; Lk 8.49-56

35 Koeku yúho'ixeako Jesus neko sêno, simó koene xâne ukeâti óvokuke Njaíru, enepone inuxínoti itukéti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Hara kixóponoa:

—Ivókovone ihine ìti. Hákone perexôa itukéti ne íhíkaxoti —kíxoane.

36 Itea ako itúkoake Jesus neko emo'úti. Hara kixo Njaíru:

—Hako píke. Pohu yakútiponu —kíxoane.

37 Yane ako akáha'a Jesus ápeyea po'i pihôti ikéneke. Poéhane Pêturu yóko'o ne pi'âti kopo'ínukokoti Teâku yoko Xuâum, ene xâne.
38 Simoné'e óvokuke Njaíru, noíxoane Jesus ákoyea tópi kixóvoku yaíkexea koane íyokexea neko xanéhikoya. **39** Yane ûrukovo ne Jesus koane kó'yea:

—Na koeti ákoino tópi kixévoku koane ínayaia íyeokexonoe? Haina ivokóvoti ra kalivôno, pohu imókoti —koéne.

40 Yane koémoke'eyeahiko neko yûho. Ina pahukôa Jesus ipúhikopea uhá koêti ne po'ínuhiko xâne. Poéhane há'a yoko êno ne kalivôno yóko'omaka neko mopo'âti íhikau xâne xoko imókoku ne kalivôno. **41** Ina namukêa Jesus vô'u ne kalivôno koane kíxea ya emó'uke:

—“Talitá kumi.” (Yoko “Tenó, mbahúkopi yexépukopi” koêti ne emo'úti.)

42 Ehá'axo koyúhoa Jesus, exépukopone ne seno kalivôno koane yonópone. Yoko nduse koetíne xoénaena. Koati êno hána'iti iyúpaxeova heú koeti xâne.

43 Yane koati í'ixiko'o kixoíxoati Jesus neko xâne ákoyea okýuhoa neko koekúti.

Ínamaka pahukôa Jesus poréxopeokono nîka neko seno kalivôno.

6

Koyûho ne Jesus Nazâreke Mt 13.53-58; Lk 4.16-30

1 Ipuhíkopeane Jesus neko pitivóko, pihópone Nazâre, pítivokonake. Xanépoamaka neko íhikauhiko.

2 Simovóne sâputu, turíxovone íhikaxeia ne Jesus ya

íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Êno xâne kamokénoati koane iyúpaxeovahiko. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Námea úkea ne ihíkauvoti íhikaxone koáne ne exóneti éxone? Námaka kixoâtiye éxea itúkea ne iyupánevoti ítuke? ³ Hainá'ikopo ne karapínteru, enepone xé'a Mâriya râ'a? Hainá'ikopo po'inu Teâku, Yûse, Njûda yoko Símaum? Koáne ne mokéxahiko, hainá'ikopomaka yâye xapákuke ûti óvo? —koéhiko.

Koane yupíheovohiko poé'ainoa isóneu. ⁴ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati teyonéti ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Poéhane poké'exake, ya xapákuke iyénoxapa yoko óvokuke ako teyoâti —kixovokoxoane.

⁵ Yoko ako omótova itúkea iyupánevoti ne Jesus ya xapákuke vo'oku isóneunoahiko, ákoti itukapu koíteovo ákoti axu'ína ka'aríneti enepo ipího vô'u tutíkuke. ⁶ Iyúpaxova Jesus tiú'iko omíxone neko xanéhiko vo'oku ákoyea akútipa. Itea kóyeane ukóponea ne Jesus po'íke kálihunoe pitivóko xêrenekuke Nazâre íhikaxea po'ínuhiko xâne.

*Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus
Mt 10.5-15; Lk 9.1-6*

⁷ Yane iháxihihoa Jesus neko nduse koeti íhikau, ina pahukôa xapa xâne pi'á pi'a koéti. Poréxoahikomaka xunakóti kópuhikopea ndémoniu xoko xâne ûroево. ⁸ Yoko ako síka Jesus ápeyeahiko ómone koeku píhea. Poéhane puló'ina ómo. Kene kuteâti imóvo, íhaku ípovo, koánemaka itûketi, ako síka ómea. ⁹ Pahúkoamaka itúkea perékatana itea ako síka ómea esá'ikovope. ¹⁰ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepo áva ko'óvokuti porexópiti yóki óvokuke, yâvaneya imókonemo ipihíkapi ne pitivóko. ¹¹ Itea enepo áva símeku ákoti akahá'api, ákotimaka akahá'a kámokenoyeopi, ipihíkapihiko, ikétatahevexapapu kirikópoti ipú'ine poké'e ukeâti xoko piríkatana, yexókoatihiko ákoyeane omótokea íkameokono emo'u Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

¹² Úkeane pihohíko ne íhikau Jesus koyúhoponea xapa xâne kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea. ¹³ Kópuhikopomaka ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Enómaka ka'aríneti ípihinoke óliu tutíkuke koane koíteovahiko.

*Kixoku ivókeovo neko Xuaum Mbátita
Mt 14.1-12; Lk 9.7-9*

¹⁴ Yane eyékoxoane Érodi, enepone náti, koeku ítuke ne Jesus vo'oku ákoyeane malíka yónoku ne eyekoûti vo'ókuke. Yoko hara koeti yûho po'ínuhiko xâne vo'ókuke:

—Exépukopone ne Xuaum Mbátita ukópea xapa ivokóvoti. Énomone ápeino xunáko nê'e itúkea ne iyupánevoti ítuke —koénehiko.

¹⁵ Kene po'ínuhiko, haramaka kôe:

—Koati porofeta Îliya nê'e, iyukópovotine.

Ina keno'óko po'ínuhiko koêti:

—Koati porofeta nê'e kuteâti koêku neko koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti mekúke —koénehiko.

¹⁶ Itea kamoáne Érodi, hara kôe:

—Koati Xuaum Mbátita ne exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti, enepone mbáhoe tetúnoyeovo —koéne.

¹⁷ Kó'inokeneye isóneu, koati énomone pahukôa namukóponoati ne Xuâum yanekôyoke koane

kurikoâti ika'ákovokutike, vo'oku saya'íkoati Xuâum yaneko hu'ûxo yeno Filípi, énomea Êrodi iháxoneti Erôdiya. Yoko koati kopo'ínukokoti ne Êrodi yoko Filípi. ¹⁸ Vo'oku hara kíoxa Xuâum yanekôyoke: "Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ako omótova kéyenopi yeno pe'ínu" kixoâti.

¹⁹ Koati yupihóvoti itúkeovo puvone Erôdiya ne Xuaum Mbátita vo'ókuke, koane kahá'ayea Erôdiya koépekeea itea akó'oti itâ. ²⁰ Vo'oku koati teyoâti Êrodi ne Xuâum. Éxoa itúkeovo koati ponóvoti hóyeno koane sasá'iti, ákoinoke síka koépekeokono. Epó'oxo enepo kamokénoa Êrodi koyûho ne Xuâum, ako exa mani âha itúkea itea usó kóye kámokenoya.

²¹ Po'íke káxe ínixoa Erôdiya unátiyeaku itúkea ne yúmo'ixovone. Koati ikoyuíxoti ipúhikope ne Êrodi, kutí'inoke itúkoti êno nikokónoti. Énomonemaka hupíxinoa ne payásotihiko hóyeno pahúkoti natíxokuke, yoko tuti húndaruhi, yoko po'ínuhiko tutíye ya Ngalíleya. ²² Yane ûrukovone ihíne ne Erôdiya hiyokéxoti nonékukehiko. Yupihovó koe ínixeá úhe'akea Êrodi yóko'ohiko neko húpiu. Yane hara kíoxa nâti ne ihínexaka:

—Yépemanu koêkuti yâha kó'oyene vo'oku mborexópeatimo —kíxoane. ²³ Koyúhoamaka iháke Itukó'oviti exókoati itúkeovo koati kaná'uti ne yûho. Hara kíoxa:

—Muhíkovamo itapána meyá koeti apeínonuti yara nandíxoku, kóyeanemo mboréxeopea ne yépemonuke —kíxoane.

²⁴ Úkeane pího ne ârunoe xoko êno. Hara kixóponoa:

—Kutimea émbemapana?

Ina kixôa êno:

—Yépema tuti Xuaum Mbátita —kíxoane.

²⁵ Énomone yaneko ókoku ôra, kayú koépone éhakopeovo xokóyoke ne náti há'axaka, ina kixôa:

—Ngaha'âti ne tuti Xuaum Mbátita kó'oyenene utókuke —kíxoane.

²⁶ Yupihovó koéne ikáxu'iyea okóvo ne náti. Itea vo'oku koyúhoyeane poréxeamo koêkuti épemone, ihákeikomaka Itukó'oviti koyúhoyea, yoko vo'ókukehikomaka ne húpiu kamoâti, ene ákoino akáha'a káyukopea neko yûho. ²⁷ Yane ako iká'akarixapu, pahúkone koepékoati ne Xuâum. Pahúkoanemaka ómeokono xoko ihínexaka ne tuti Xuâum. Úkeane pího ne húndaru ika'ákovokutike. Yane tetúnoane, ²⁸ ina omopêa tûti utókuke, ina porexóponoa neko ârunoe. Yane kuríkoponoane xoko êno. ²⁹ Ehá'axo eyékoxoa íhikauhiko Xuâum, pihóne veyóponea ne mûyo ina ekoxóponoahiko.

Kohiyákoa Jesus nika neko êno xâne

Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Xu 6.1-14

³⁰ Yaneko kayukópovohiko xoko Jesus neko páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne, heú kixópahiko koyúhopinoa koêku neko ítupe koánemaka kíxoaku íhikaxeia. ³¹ Ina kixôa Jesus:

—Yókoneno, vámamikapanavo xoko ákoyeaku xâne —kíxoane.

Yoko koati yupihóvati êno xâne xokóyoke. Koeku pihópea po'ínuhiko, koane símea po'ínuhiko. Koatine kóye. Muhíkova níkea ne evo Jesus, ako omótova vo'ókuke neko êno xâne.

³² Yane ivú'ixone vatéke ne evo Jesus yonoti xoko ákoyeaku xâne. Yoko aînovonehiko koeku píhea. ³³ Itea êno xâne noiké'exopati pihoné'ehiko.

Exó kíxoahiko itúkeovo evo Jesus. Hukinóvoti éhahikeovohiko huse'ó kixoâti xê'o neko mar, ukeâti uhá koêti neko pitivókohiko. Yane inuxó koéne símohikea tumúneke símea evo Jesus. ³⁴ Evesékeane vatéke ne Jesus, noíxoane neko êno xâne. Yane yupihovó koéne kóseanayea, vo'oku kutí kó'iyeahiko su'ûso ákoti koyonoâti. Yane turíxovone íhikaxeа. Ako tópi íhikaxoake.

³⁵ Kiyoné'e káxe, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoа:

—Ako apêti yara vóvoheixoku epó'oxo kiyónе káxe. ³⁶ Mani únati pehukápavo pihópea ra xanéhiko motovâti vanéxopea kali nîka yâtikeneye, koêkuti vekópoku xapa ko'óvokuti koane xapa kali ipuxóvokuti —kíxoane.

³⁷ Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Itíneno parexâ nîka.

Ina kixôа íhikauhiko:

—Mani konókoti uti êno tiûketi, ovâti pi'âti séndu káxe ko'ítuke xâne, ínani omotóva vanéxinoa uti pâum níkaxeake ûti.

³⁸ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ná'ikopo yé'aye pâum yâyeke? Neíxapana — kíxoane.

Exoânehiko yé'akeye, ina etó'okopo Jesus ápeyea singu koeti pâum yoko pi'âti hôe. ³⁹ Yane pahúkoane Jesus ho'uxó ho'uxo kó'iyea ivátahikea ne xanéhiko xapa uhé'ekoti kálihunoe ngaráma. ⁴⁰ Yane heú koéne ivátahikea ho'uxó ho'uxo koêti. Êno ho'úxovoku pôhuti séndu, koane enómaka ho'úxovoku sinkoenta koêti. ⁴¹ Ina veyôa Jesus neko singu koeti pâum yóko'o ne pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'ókuke

ne nikokónoti. Yane ina hono'ékexoa ne pâum koane pôrekexea ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko, pôrekexoamaka ne xanéhiko. Yane ínamaka hono'ékexoa Jesus ne pi'âti hôe xapákuke heú koeti xâne. ⁴² Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. ⁴³ Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko itátanehiko pâum yoko hôe haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta. ⁴⁴ Yoko singu koe mili hóyeno nikoâti neko pâum.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne

Mt 14.22-33; Xu 6.15-21

⁴⁵ Koati ikénepoke nekôyo, pahúkopa Jesus ne íhikauhiko ivú'ixopea vatéke, koane inúxopinoa yonópotihiko Mbetâsaida poixô'oke neko mar, koêkuiko pahúkopea Jesus pihópea neko êno xâne. ⁴⁶ Pihopónehiko, ina pího ne Jesus oûke neko kali mopôi itukóponoti orásaum. ⁴⁷ Yaneko yotixóne, kukúkeke mar óvoheixoiko ne vatéke ivú'e neko íhikauhiko. Kene Jesus, óvaikone pôhuxeoovo xoko óvoheixoku. ⁴⁸ Noixoâne Jesus ne íhikauhiko kóxuna'ixeovo ívirikea vatékena, koane ákoyea pîha tumúne vo'oku ihunóvoti, pihínoane. Yoko mâturukatane. Yonó koéne inúkuke úne ne Jesus kaha'âti anú'ukeahiko. ⁴⁹ Noixoâne íhikauhiko neko yonoti inúkuke úne, íkutixanehiko ipíkoti. Yane yaíkexonehiko. ⁵⁰ Koati konóko'iti noixoânehiko. Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Aúhepeponenoie iséneu, undíneye, hákonoe píke —kíxovokoxoane.

⁵¹ Ina evesé'uxopa Jesus kúveuke ne vatékena, yane xanepoâtinehiko. Má koépone neko xúnati ihunóvoti. Yupíhova iyúpaxeova íhikauhiko. ⁵² Koáhati akó'othihiko imihé'akina isóneu ne po'i

iyupánevoti ítuke Jesus kohiyáko neko singu koeti pâum, vo'oku titiu kóyeyeahiko omíxone.

*Jesus ya Njenezâre
Mt 14.34-36*

⁵³ Taru'úxoane neko mar, enepo simoné'ehiko poké'exa Njenezâre, ikâ'akoane ne vatéke xe'ókuke ne úne. ⁵⁴ Koeku evésekeahiko, exó kixópononehiko Jesus ne xanéhiko. ⁵⁵ Yane éhahikovo ya heú koeti ipuxóvokutihiko yaneko poké'e veyopónoati ne ka'aríneti, ixané kixoâti poúke ómeahiko xoko Jesus, koékuti eyékoxeakuhiko óvea ne Jesus. ⁵⁶ Koane koékuti vékoku ne Jesus ya kálighunoe ipuxóvokuti, koáne ya pitivókohiko, yoko xapa ko'óvokuti ya mêmum, omínokono ka'aríneti ya none ovokúti, koane épemeokono Jesus yusíkea pohu sipohí kíxeokono heve ípovo. Yoko heú koeti sipóheati, unátipo.

7

*Koyúhoa Jesus koêku ne hó'e jûdeuhiko
Mt 15.1-9*

¹ Ápe farîzeu yoko éskiriba, enepohikone teyonéti hó'eke jûdeu ukeâti Njeruzálem pihôti xoko Jesus. ² Yoko noíxoanehiko ápeyea íhikau Jesus nikôti ákotí haka kíxoku kipóvo'uxeovo po'ínuhiko jûdeu, kuteâti íhikaxoake hó'e.

³ Vo'oku enepohikone farîzeu yoko uhá koeti po'ínuhiko jûdeu, koati yuixóvoti íhikaxoake oxúnoekene, ákoinokehiko nîka ákotike kókoyuse íxa kipóvo'uxeovo inúxotike. ⁴ Koánemaka enepo ukopéa mérkaduke, ákomaka nîka ákotike itukâ ne nökone itúkea hó'eke motovâti kasás'a'ikopeovo. Êno

po'ínuhiko koekúti kuteâti kókoyuse kínea kipó'ikea énovope koane kóhokope êka yoko ihakúti ítuke havâva, [muhíkova ipéna].

⁵ Yane hara épemo'iko Jesus ne evo farîzeu yoko éskiriba:

—Na koeti ákoino itúka íhikeuhiko ne ihíkauvoti kûreinovike voxúnoekene? Vo'oku nikó koéhiko ákoti hakâ ne kixoku kipóvo'uxeovo ûti ya hó'e ûti.

⁶ Ina yumopâ Jesus:

—Koati tokopóvoti neko yuho porofeta Izâiya mekúke ve'ókukenoe, itínoe ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Énomone neko yutoéti koêti:

“Enepora xanéhiko, pohu koyuhó kíoxa téyeonu, itea ako malíkanu isóneuhiko. ⁷ Koati hokohí kixónuti, íhíkaxothihiko ihíkauvoti ainóvoti isoneú kíxone xâne” kôe. *Izâiya 29.13*

⁸ Ako itíkoake ne páhoenopi Itukó'oviti. Ainovó koe kixoku itúkeovo xâne yara kúveu mêmum hekónoe — kíxoane.

⁹ Ina kixovókoxopamaka Jesus neko evo farîzeu yoko éskiriba:

—Koati yahúkotinoe ya kiríki ne ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti motovâti hekópi isoneú kixíneake ne ihíkauvoti. ¹⁰ Vo'oku hara koêti yútoe Muîse, nôkone xâne itúkea: “Tiyánoe yá'a yoko yêno” kôe. Ina koe'íkomaka: “Konókoti koépekeokono ne vaheréxoti yuhó'ino há'a itukovo êno” koémaka.

¹¹ Itea hara koe íhikexinoe: Enepone tiûketi mani huvó'oxope há'a itukovo êno, motóva xâne koyúhoino há'a yoko êno itúkeovo Korôbaum, tiûketi poréxoke Itukó'oviti. ¹² Yane ákoneikopo okónokoa kátarakea há'a, áko'o itukovo êno. ¹³ Yane ákonemaka itúkokonoke ne emo'u Itukó'oviti vo'oku

isoneú kixíneake ne ihíkauvoti, enepone íhikexoke xanéhiko. Enómaka po'ínuhiko koekúti ítikenoe kuteâti —kíxovokoxoane Jesus.

*Úkeaku vaherévokoti
Mt 15.10-20*

¹⁴ Ina ihaxíhikopamaka Jesus neko êno xâne. Hara kíxovokoxoa:

—Yakámokenonu uhá ketínoe maka yéxanenoe iséneunoa ra yûnzo: ¹⁵ Ako ápahuina koekúti urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea, itea enepone koekúti ipuhíkeati xokóyoke hainápo, énomone ikopíti'ikoa. ¹⁶ [Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka] —kíxovokoxoane.

¹⁷ Pihopeâne Jesus ne xanéhiko, ûrukopovo ovokútike. Yane épemo'ikoane íhikauhiko koeku íhokoake ne yuhómeku. ¹⁸ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ákonoekopomaka yéxa kixó'ekone? Ákoikopo yéxanoe ákoyea ápahuina koekúti urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea? ¹⁹ Vo'oku ako ûrukapu isóneuke, itea okóvoike yónea ina ipuhíkopomaka —kíxovokoxoane.

Ya kuteâti koêku neko yuho Jesus, iyúseo isóneunoa ne uhá koeti kó'yeovoku nikokónoti motó'yeova níkeokono. ²⁰ Ina kixovókoxopaikomaka:

—Itea enepone ukeâti xoko xâne hainápo, énomoneexo ikopíti'ikoa. ²¹ Vo'oku isóneuke xâne úkea ne vâheréhiko âha itúkea, kuteâti ikópiti'ikopeovo ya kapinehí kínea xâne ákoti itukapu koati múxone yoko oméxea koane koépekea. Kúteanemaka ne aúpu'ikea yêno áko'o itukovo íma, kapíneti ákoti itukapu koati múxone. ²² Ina keno'ókomaka ne ixómoyea ipúpakinua isóneu

kahá'aya īrikuxea, koane kahá'aya váherexea ítukeino po'i xâne, koane semékekexea. Kúteanemaka koéku ne ákoyea sayá'ikapeapa ne váhere úhepune mûyo vo'oku kahá'aya sêno, koánemaka ne poé'aino isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeova ítukevo, yoko ikópití'ikea iha po'ínuhiko xâne, koane kapáyasokopeovo, yoko po'ínuhiko kixoku koésayu'ixeal itúkeovo, kuteáti kixoku itúkeovo xâne ákoti isóneu. ²³ Heú koéti ra váhere itukeôvoti, aínovo ukeáti isóneuke xâne, yoko énomoneoxo ikopítí'ikoa —kíxovokoxoane.

Séno ukeáti po'i poké'e
Mt 15.21-28

²⁴ Ipuhíkopeane Jesus neko óvoheixoku, pihóne ya poké'e xe'óku ne pitivókohiko koéhati Tîru [yoko Sîdom]. Simoáne, ápe ovokútiya ûrukovoku. Ako akáha'a ápeyea exoáti símea, itea ako oxéne ákoyea éxakana. ²⁵ Yoko ápe sêno apêti ihíne ûroevô ndémoniu. Eyekóxoane sêno símeane Jesus, pihóne xokóyoke. Yane ipuyuké kó'yeane nonékuke. ²⁶ Yoko haina jûdeu ne sêno, koati seno sirufinísea. ²⁷ Ina epêmo Jesus kópuhikopinoa ndémoniu urúkeovati ihíne. Itea hara kíxoa Jesus:

—Konókoti imátaxeovo inúxotike xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti. Vo'oku ako yusíka véyeokono itátane pâum, nika xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti, ina parexákana ne kálihunoe tamúku.

²⁸ Ina yumopâ neko sêno:

—Kaná'uteoxo Unaém. Itea enepone kálihunoe tamúku opékuke mësa, níkoamaka ne íhone nika kalivónohiko.

²⁹ Ina kixopâmaka Jesus:

—Vo'ókuke ra yiûho, ipúhikopeane ndémoniu ne ihine îti. Motóvane pihépi yóvokuke —kíxoane.

30 Yane pihópone neko sêno. Seopóne óvokuke, inú'ikopane ne ihíne tunukúxovoti ípeke. Yoko ipúhikopeane ndémoniu.

Unatípo neko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea

31 Yane ipúhikopeane Jesus ne xe'o Tîru. Vekó koépo ya Sîdom. Tarú'uxopamaka ne poké'e iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko koeku yonópea ya Mar-na Ngalíleya. **32** Yane ápe xâne omotíhiko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea xoko Jesus. Épemohiko Jesus ípihea vô'u tutíkuke ne hóyeno. **33** Yane ahikú kíoxa Jesus xoko ákoyeaku koati xâne, ina ipího vô'u kenókuke neko hóyeno. Yane kaláka'ikomaka vô'u ya hô'o ina ipíhoa nenékuke ne hóyeno, **34** ínamaka komômo vanúke xaneâti ínaya ómixekovo koane “Efáta” kíxea. (Yoko “ímíhe'akapane” koëti neko emo'úti.)

35 Énomone yanê'e, kamópone neko hóyeno. Ákone itopeâti nêne. Ponópovone koyúhoyea.

36 Ina ixikó'okoa Jesus ne xanéhiko ákoyea okóyuhoa ne koekúti. Itea koeku í'ixiko'o kíxoixeá ákoyea okóyuhoahiko, inamá'axone koyuhoâhiko.

37 Enepohikone xâne eyekóxoati, yupíhova iyúpaxeova koane kó'ieyahiko:

—Imáko yupíhinovo unako ítuke! Ituko kamópea mókere, koane ítoa ponópea koyúhópea ne ákoti okoyúho —koénehiko.

8

*Pí'ape kohíyako nika êno xâne ne Jesus
Mt 15.32-39*

¹ Yaneko káxehiko ho'úxopinovomaka Jesus ne êne xâne. Yoko ako nikokónoti nikáhiko. Yane ina íhaxíhikoa Jesus ne íhikau, hara kíxovokoxoa:

² —Ngóseanane ra xanéhiko vo'oku ákone nikáhiko. Yoko mopó'apene káxe óvoheixohiko njokóyoke kó'oyene. ³ Enepo mbahukápahiko pihópea óvokuke ákoti níka, ikoróhikoatimo hímakati xenékuke. Yoko anéye xapákuke koati ákoti malíka úkeaku.

⁴ Ina kixôa íhikauhiko:

—Ná'ikopomo víníxponea nikokónoti motovâti koímataxeahiko yara mêmum ákoti apêti?

⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ná'ikopo yé'aye pâum apêti yâyeke?

—Seti kôe —kíxoane íhikauhiko.

⁶ Yane pahúkoane Jesus ivátahikea poké'eke ne xanéhiko, ina veyôa ne seti koeti pâum, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti.

Yane honó'ekexoane, ina porekéxoane ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko, pôrekexoamaka neko xâne. ⁷ Ápemaka kali ye'á koeti kálihunoe hôe. Yane íkoro'ixinovamaka Jesus xoko Itukó'oviti ina pahukôa neko íhikauhiko pôrekexea ne xanéhiko. ⁸ Heú kôe neko xanéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko itátanehiko nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka seti koeti sésta. ⁹ Yoko itóponomea koaturu koeti mili hóyeno yanekôyo. Yane ina pahukópa Jesus pihópea neko xanéhiko.

10 Kene Jesus yoko íhikauhiko, ivu'íxopo vatéke yonópoti poké'e koéhati Ndaumanúta.

Epêmo Jesus iyupánevoti ukeâti vanúke ne farizeuhiko

Mt 12.39; 16.1-4

11 Ápehiko farízeu, enepone teyonéti hó'eke jûdeu, yuhó'ixoponoti Jesus, oposí'okovati. Koati kaha'aínoatihiko pahúkeovo ya yumópopo, épeminoake itúkea iyupánevoti hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea ne xunáko. **12** Yupíhova ikótivexea Jesus isóneuke, xaneâti ínayea ómixekovo ina kôe:

—Na koeti épemino kahá'ayeа noíxea iyupánevoti ra xanéhiko apêti yara káxehiko símokune ûti kó'oyene? Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo ápahuina iyupánevoti noíxone índukeinoa —koéne.

13 Yane kurí kíxoanehiko Jesus. Ivú'ixopo vatéke, pihópoti poixô'oke neko mar.

Íhokoa Jesus kohiyákopeti ne kixoku itúkeovo farízeu yoko Érodi

Mt 16.5-12

14 Yoko notú koene okóvo ómea po'i pâum ne íhikauhiko Jesus. Pohu poéha koxe'u pâum vatékenake, koékune, ako po'ínu. **15** Ina ihíkaxoa Jesus ne íhikau, hara kíxovokoxoa:

—Neíxapunoe, yokóhiyanavoa ne kutí koeti kohiyákopeti pâum, ánahixope farízeuhiko yoko Érodi —kíxovokoxoane.

16 Yane turíxovone yúho'ixeokoko ne íhikau Jesus vo'óuke ne yûho. Hara kixókoko:

—Koatímea vo'oku ákoyea pâum vómone kó'inoneye yûho —kixókokohiko.

17 Yoko exó kínea Jesus koêku ne isóneuhiko. Huk-inóvoti kíxovokoxea:

—Na koeti ixómoino yího'ixokoko vo'oku ákoyea pâum yómonenoe? Âvonoe yéxina iséneu? Koane âvomaka yéxanoe koêku ne yûnzo? Imáko tiú'ino iséneunoe! **18** Ápe yûke itea ako koati ínixi. Ápemaka kîno itea ako koati kémi. Ákonenoe puyákapanapa yokóvo **19** yé'akeye sésta puhí koeti itátane haxa nikokónoti ítixeponenoe, enepo nzononékexoa neko singu koeti pâum xapa singu koeti mili xâne?

Ina kixoáhiko:

—Nduse kôe.

20 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Kúteanemaka koêku nzononékexoa neko seti koeti pâum xapákuke neko koaturu koeti mili xâne, námaka yé'aye sésta kepúhiupo yane itátane haxa nikokónoti?

Ina yumopâhiko:

—Seti kôe

21 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Kóyeanemea âvoya yéxinanoe iséneu? —koéne.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Mbetâsaida

22 Yane simónehiko ya Mbetâsaida, kali ipuxóvokuti. Ina apê xâne omoti hóyeno komítiti xoko Jesus, epemoâtihiko ípihea vô'u tutíkuke neko komítiti. **23** Yane namú kíxeane Jesus vô'u ne hóyeno hirikôa meúkeke yane ipuxóvokuti, ina ipiho hô'o ukékuke ne hóyeno koane ípiheamaka vô'u tutíkuke. Yane hara kíxoa:

—Ápe koêkuti ínixene?

24 Ina komomâ hóyeno koane turíxeovone ínixopea. Hara kôe:

—Íninjo xanéhiko yonôti, itea kutí kó'inonu xuve tikótí —kíxoane.

²⁵ Ina ipíhopamaka Jesus ne vô'u ukékuke neko hóyeno. Yane turíxovone unátipea íníxopea. Koati unatípotine, koane íníxopea uhá koêti. ²⁶ Ina pahukôa Jesus ponó koépea óvokuke ákoti vekapâ ne ipuxóvokuti.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus

Mt 16.13-20; Lk 9.18-21

²⁷ Yane pihóne Jesus yoko íhikauhiko xapa kálihunoe ipuxóvokuti ovoti xe'o Sezâreya, enepone pitivóko óvoku Filípi pahúkea. Ya xenékuke, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko?

²⁸ Ina yumopâ íhikauhiko:

—Ápe koyúhoti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovone. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Íliya iyukópovone. Kane po'ínuhiko koyúhoa itíkivo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovone —kíxoane. ²⁹ —Kene itínoe, kuti keyúho indúkeova?

Ina kixôa Pêturu:

—Iti Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoane.

³⁰ Ina ixikó'okoahiko Jesus ákoyea xâne koyúhoinoake nê'e.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo yoko ukópeamo xapa ivokóvoti

Mt 16.21-23; Lk 9.22

³¹ Ina turixóvo íhikaxeia Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:

—Konókotimo yupíheovo ngoítoponeovo kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Áromo akútiponu ne tutíhiko viyéno jûdeu, koánemaka ne payásotihiko sasedótí inuxínoti xanena ûti hó'eke, yóko'o ne ihíkaxotihiko yútoe Muíse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo itea ya mopó'apeke káxe ikéne, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

³² Koati kouhápu'ikinoati Jesus kixókonokumo. Yane ahikú kíxoane Pêtu, ina kixôa ákoyea yusíka kó'iyeanye kuteáti koêku ne yûho. ³³ Ina inonéxinova Jesus ne íhkauhiko koane sayá'ikea Pêtu. Hara kíxoa:

—Yahíkuxipunu Satanaé! Vo'oku haina ukeáti xoko Itukó'oviti ne iséneu, itea koati kuteáti kixoku ko'ísoneuya xâne yara kúveu mêmum —kíxoane.

*Nókone kó'iyea ne hokoti Jesus
Mt 16.24-28; Lk 9.23-27*

³⁴ Yane ítaikoane Jesus neko êno xâne koánemaka ne íhkauhiko ahí'okeovaxo ina kixovókoxoa:

—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka yuíxeovo koúhepekea kóyeku yara kúveu mêmum. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti, kuteáti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyónókonone xoko kurúhuxokonoku. Yane kená'akane ingéneke. ³⁵ Vo'oku enepone xâne yuixóvoti koúhepekea kóyeku yara kúveu mêmum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêmum vo'ónguke epó'oxo vo'ókuke ne inámati ihíkauvoti yûnzo, énomonemo unatî koépoku xoko Itukó'oviti.

36 Kutí'ikopo itópoino xâne usó kó'yea apeínoati yara kúveu mêmum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? **37** Ápeikopomea koekúti yara kúveu mêmum motovâti ko'esa'yea mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? **38** Yoko koêkuti teinónuti koane teinoâti ra emó'um nonékuke xâne kûrivotkoeko ákoti opoéha isóneu ikéneke Itukó'oviti, enepohikone vaheréxotimaka kióxku itúkeovo, simóvotimo káxe ndeínoakumo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Koati énomonemakamo ngíxoaneyehiko yaneko káxe ngayukápapu enepo naixápakananemaka indúkeovo hána'iti ihayú'uti kuteâti koeku Itukó'oviti Nzá'a, koêkumaka xanépeonuhiko sasá'iti ánju, enepone ovóxehiko Itukó'oviti ukeâti vanúke –kíxovokoxoane.

9

1 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
 –Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xepákukenoe âvotimo ivakápu koeku âvoyea naixa xunákomo natínea Itukó'oviti xapa xâne.

*Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêturu
 Mt 17.1-8; Lk 9.28-36*

2 Sei koe káxe ikénepo, xânea Jesus ne Pêturu, Teâku yoko Xuâum oúke koati hána'iti mopôi. Aínovonehiko, ako po'i xâne kapákuke, ina ipokóvo koêku ne Jesus nonékukehiko. **3** Enepone ípovo Jesus ú'uhahi kóyene koane hóhopu-hóhopu kóyene. Ako kipóheoti yara kúveu mêmum iotâti kohópu'ikea ne kipóhiu kuteâti hopú'yea neko ípovo. **4** Yane apé kó'inoane Îliya yoko Muîse, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke yuhó'ixotihiko Jesus. **5** Ina kôe ne Pêturu:

—Ihikaxotí, koati únati vápeyea yâye. Poéhane vitúkinopinoe hú koêti mopo'âti kálihunoe péti. Poéhamo ítike, koane poéhamo ítuke Muîse koane poéhamo ítuke Îliya.

⁶ Itea mayane koyuhohí koêti ne Pêturu. Akó'oti koati éxea mani yûho vo'oku yupíheovohiko píkea.
⁷ Yane apé koene kapási rama'úxoatihiko koane emo'úti inu'íxoati xapákuke ne kapási. Hara kôe:

—Énomone Nje'éxa râ'a ákoti omotóva ongóvo. Yakámokenoyinoe yûho —koéne.

⁸ Ina noiméxo ne íhikau Jesus xérerekuke itea áko'oponehiko ne po'i noíxonemeku. Poéhapoane Jesus noíxo.

Yuho Jesus koeku Îliya

Mt 17.9-13

⁹ Koeku ukópea oúkeke ne hána'iti mopôi, hara kíxoa Jesus ixíko'okeahiko ne íhikauhiko:

—Hákoxovo keyuhoânoe ne neíxone njokóyoke, imókonemo simapúne káxe enjépukopeakumo ungópea xapa ivokóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.

¹⁰ Koáne, itúkoahiko neko yuhó'inoa Jesus. Ako okýuhoahiko, itea yúho'ixopokoko kaha'âti éxea kixó'ekone ne yuho Jesus, enepone “enjépukopeakumo ungópea xapa ivokóvoti” koêti.

¹¹ Ina kixohíko Jesus neko íhikau:

—Ná'ikopo koeti koyúhoinoa ihíkaxoti yútoe Muîse, enepohikone éskiriba, kónokea itúkeovo Îliya inuxómo símea?

¹² Ina yumopâ Jesus:

—Kaná'uteexo símea ne Îliya inúxotike kóyuseyea uhá koêti. Itea na kó'inoaye iséneu

ne emo'u Itukó'oviti koyúhoinoake kónokea enó'yeamo koítoponeovo kotíveti ne íhae vanúke ikútipesikoponovoti xâne koane yupíheovomo púveovokono? ¹³ Koati ngixópitinoe símeane ne Îliya, epó'oxo itúkoxa xanéhiko uhá koëti ne âha kínea kuteâtimaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane Jesus.*

Koitóva Jesus ne homoêhou úroево ndémoniu

Mt 17.14-21; Lk 9.37-43

¹⁴ Ya koeku káyukopeovohiko evo Jesus xapákuke neko po'ínuhiko ílikau, noíxonehiko koâti ákoti yumaxápu xâne yakuku-yakukú kixeâti ne ílikauhiko ixómoti yumopókoko, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. ¹⁵ Noixóne Jesus neko êno xâne, iyúpaxovohiko ina ehahíkinova yúhoikoponea. ¹⁶ Yane hara kíoxa Jesus ne éskiribahiko:

—Na koeti ixómoino yimópokokonoe? —kíxoane.

¹⁷ Yane apé koéne kixoti Jesus xapákuke neko êno xâne:

—Ihikaxotí, omândi ne nje'éxa xikóyoke. Ako okóyuho vo'oku urúkovati ndémoniu. ¹⁸ Koékuti óvoku enepo komohêa ndémoniu, íkorokoa poké'eke. Yane puvalhíxotine pâho koane ínaya ngarútutukexo õe koane muyá'yea koxé'u. Émbemoane ne íhikeuhiko kópuhikopea itea ako íta.

¹⁹ Ina kôe ne Jesus:

* **9:13** Enepone “Îliya” koëti, yokómoma xoko Máteu 17.11-13 xoko koyúhovoku itúkeovo Xuaum Mbátita kixó'eko ne Îliya koëti.

—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene! Ná'ikopomeamo nzunóko óvonzeixeá xepákukenoe? Ná'ikopomeamo nzuhóko ídea ákoyeanoe yakútiponu? Yámane yâkeneye ne homoêhou —kíxoane.

²⁰ Ina omâhiko xoko Jesus. Ehá'axo noixo Jesus neko homoêhou, ako íyuhixa ndémoniu koyúyu'okea. Yane íkorokovone neko homoêhou poké'eke koane kohókororokexoevo poké'eke koane puváhixea páho.

²¹ Ina kixôa Jesus há'a ne homoêhou:

—Na yé'aneye xoénae koéneye ra xi'íxa?

Ina yumopâ neko hóyeno:

—Ukeátine kalihâ'iko. ²² Enóne kûriukeyea yúku koane kûrino'keea úne kaha'âti koépekea. Itea enepo itêa keítivoa, yokóseanavi, hivá'axavi —kíxoane.

²³ Ina kixôa Jesus:

—Yépemonuikomaka ídea ngoíteova? Enepone xâne kuvovónuti, uhauhá kôe koúsokinokonoa —kíxoane.

²⁴ Yane kóhonokone emó'u ne ha'a homoêhou. Hara kíxoa:

—Ngyuvóvopi, itea kirí'uxinanu ngúveovopeoxo —kíxoane.

²⁵ Noixoâne Jesus éhahikeovo ne xanéhiko xokóyoke, sayá'ikoa ne ndémoniu. Hara kíxoa:

—Iti ndémoniu mokeréxoti xâne konae ákoti ikayúhaxa, mbahúkopi ipíhikopi ra homoêhou, koane hákone keyukópinova —kíxoane.

²⁶ Ina vaûko ne ndémoniu xaneâti koati xúnati koyúyu'okea ne homoêhou koeku ipúhikopea. Yane kutí koéne ivokóvote ne homoêhou ipuhíkopeane ne ndémoniu. Énomone enó'ino xâne “ivókovone nê'e” kixoâti. ²⁷ Itea namú kíxeane vô'u Jesus

huvo'óxoa exépukopea. Yane exépukopone ne homôhou.

²⁸ Ikénepoke, enepo urúkopovone ovokútike ne evo Jesus, yoko ainóvotinehiko, hara kíoxa íhikauhiko:

—Námea koeti ákoino víta kópuhikopea ûti ne ndémoniu?

²⁹ Ina yumopâ Jesus:

—Enepora kó'iyeovoku ndémoniu, ako kopúhikopati ákoti itukapu ya orásau [yoko jejuá kó'iyea] —kíxovokoxoane.

*Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo yoko
exépukopeamo*

Mt 17.22-23; Lk 9.43-45

³⁰ Ina ukopóno ne evo Jesus. Ngalíleyake vekópo, itea akó'oti akahá'a Jesus éxeokono óvoheixoku ³¹ vo'oku kahá'aya íhikaxeako íhikauhiko. Yane hara kíxovokoxoane:

—Nguri'ókokonotinemo xunako xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipesikoponovoti xâne, yane ínamo kaepékanuhiko, itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti — kíxovokoxoane.

³² Itea ako éxina isóneu íhikauhiko Jesus neko yûho koane píkoahiko épemo'ikea.

*Kixoku itúkeovo ne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati
payásoti*

Mt 18.1-5; Lk 9.46-48

³³ Ina seopâmaka evo Jesus ne pítivokona Kafanâum. Koeku seópea óvokuke ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Na koeti yimópinokokonoe xenékuke?

34 Itea ako yumápahiko, yunukú koénehiko vo'oku kahá'yea éxea itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke yumópinokokoke xenékuke. **35** Yane ivátakone Jesus koane iháxihikea ne nduse koeti íhikau ahí'okeovaxo, ina kixovókoxoa:

—Enepone kahá'ati itúkeovo koati payásoti ya uhá koéti, konókoti ikálihuopeovo yoko itúkeovo ovoxe uhá koéti —kíxovokoxoane.

36 Yane ina hiriko kalivôno ne Jesus nonéukehiko koáne nú'uxea koeku kó'yea:

37 —Itukovo apéti kalivôno kuteâti ra kalivôno yâye njokóyoke, koékuti itukínoati únati vo'ónguke, undímaka kixóneye. Yoko koékuti iksxónutineye, haina ûndi kixóneye itea enepone Pahukónuti yara kúevu mêmum kixóneye —kíxovokoxoane.

Ako omótova ápeyea xâne púvone ûti

Lk 9.49-50

38 Ina kixôa Xuâum:

—Ihikaxotí, ápe hóyeno noíxone ûti kopúhikopoti ndémoniu ya ihéke, itea sayá'ikoa ûti vo'oku ákoyea itúkapu xâneheixone ûti.

39 Ina kixôa Jesus:

—Hákonoeni seja'íkoa, vo'oku ako xâne itúkoti iyupánevoti ya inzáke koyúhotimo ákoyea aúndi ikénépoke. **40** Enepone xâne ákoti akapá'avi, koati huvo'óxoviti nê'e. **41** Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xâne porexópitinoe enovópeti puhí koeti úne ya inzáke vo'oku itíkivo hokónuti, ákomo kalíhuina évokea námoepo xoko Itukó'oviti vo'óuke —kíxovokoxoane Jesus.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti

Mt 18.6-9; Lk 17.1-2

42 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepo áva xâne vaheréxoti ítuke, itávokinoke hókeonu ne pôhuti xapákuke ra kálihunoe kutipónuti, yusikóneni iká'akeokono êno pú'iti mopôi anúkuke tumúneke koésayu'ixeia isóneu po'i xâne, ínani kuriná'ekakana úneke ya mar maka hákone koesáyu'ixeia isóneu. **43** Enepo itukapu veô'u váherexino ítike, yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u yenópi vanúke, yaneko usokó kó'yea veô'u itea yenópoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku, [**44** óvokumaka kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] **45** Koáne, enepo itukapu hîvi váherexino ítike yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne ákoyea poixo'o hîvi yenópi vanúke yaneko usokó kó'yea hîvi itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, [**46** óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] **47** Enepomaka itukapu yûke váherexino ítike, yusikóneni meréki, motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne yenópi natíxokuke Itukó'oviti ya vanúke ákoti poixo'o yûke, yaneko usokó kó'yea yûke itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, **48** óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoane Jesus exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeovahiko ne vâhere ítuke.

49 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Vo'oku uhá ketínoe, konókoti víki tiú'itike koekúti kuteâti koeku tiveko yúku, maka itíkapune kuteâti únati ánahi nikokónoti kuteâti koeku yúki. **50** Koati únati koekúti ne yúki itea enepo auké'e

taú'iko, ákone oxéne aúkopinokono taú'iko. Hane yákoeneye kuteâti koeku koâti únati yúki kouhékoti xánena, koane aúhepeinokokomaka iséneu ákoti yakapákaka –kíxovokoxoane Jesus.

10

*Koeku kuríkotiyêno
Mt 19.1-12; Lk 16.18*

¹ Úkeane pího ne Jesus ya Njúdeya poixô'oke húveona Njôrdaum. Ho'úxopinovamaka êne xâne. Yane íhikaxoanemaka Jesus kuteâti kixoku itúkeovo ho'uxínova êno xâne. ² Ina ahi'ókovomaka Jesus ne farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, koane épemo'ikeahiko, kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoahiko:

—Motóva kuríkea yêno ne hóyeno?

³ Ina yumopâ Jesus:

—Ná'ikopo kó'eye páhoe Muîse itúkeokono ya yútoeke?

⁴ Ina yumopâhiko:

—Poréxoa Muîse ápeyea koyuhópeti kotuyôpoti îha itúkeovo koyenókokotihiko motovâti kuríkea yêno ne hóyeno –kíxoanehiko.

⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Yutóxinoake Muîse nê'e vo'oku tiú'ikonoe yomíxone. ⁶ Itea inâ apê ra mêmum, itúkoa Itukó'oviti ne pi'âti, hóyeno yoko sêno. ⁷ Énomone kuríkino há'a yoko êno ne koyénoti [motovâti komúxoneyea yêno].

⁸ Yane koati pöhupotine ne pi'âti. Ákonemo apí'a. Koati pöhupotine. ⁹ Koeku koyúhoyea Itukó'oviti poéhapeane ne pi'âti, ako yusíka ápeyea xâne haxakópati –kíxovokoxoane Jesus.

10 Koeku seópeahiko óvokuke, épemo'ikopo Jesus ne íhikauhiko koêku ne yuhómeku. **11** Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka po'i sêno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti yêno. **12** Kúteanemaka xoko sêno kuríkoti îma, enepo oko'ímapo po'i hóyeno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti îma —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koêku xoko Itukó'oviti

Mt 19.13-15; Lk 18.15-17

13 Yane ápe xâne omotíhiko kalivôno xoko Jesus motovâti ípihea vô'u tutíkuke, itea sayá'ikoa íhikauhiko Jesus. **14** Noixoâne Jesus, yupíhova ákoyea aúhepe isóneunoa. Hara kíxovokoxo íhikau:

—Síkeane kenó'okea ne kálihunoe kalivôno njokóyoke. Hako seja'íkoa, vo'oku kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu râ'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye ne xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti. **15** Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone ákoti akahá'a íkutipasikeovo kalivôno ya usó kóyeyea kenó'okinonu, áromo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.

16 Ina namukoâhiko Jesus neko kalivónohiko, koane ípihea vô'u tutíkuke epemínoati unako koêku xoko Itukó'oviti.

Inámatiko hóyeno iríku

Mt 19.16-30; Lk 18.18-30; 1 Tm 6.6-10; Tk 5.1

17 Koeku ukóponea ne evo Jesus apé koene hóyeno ehakínovati. Ipuyuké koéne nonékuke Jesus ina kixôa:

—Ihikaxotí, iti koati únati. Kutimea ngónoko indúkea motovâti ómbea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?

18 Ina kixôa Jesus:

—Yéxoakopomea kixó'ekone yiûho keyuhónumeku indúkeovo únati? Vo'oku ako po'i únati ákoti itukapu Itukó'oviti. **19** Yéxoa ne páhoenokono xâne itúkea yútoeke Muîse, enepone koêtí: “Hako kepéko. Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'yiti yêno. Hako yomêxo. Hákoma ka itikóheo koeku po'i xâne. Hako simikíkixino po'i xâne, yoko tiya yá'a koane yêno” koêtí —kíxoane Jesus.

20 Ina kôe ne hóyeno:

—Ihikaxotí, heú ngíxoa indúkea nê'e ukeátine ngalivónoxoiko —koéne.

21 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus xaneâti ákoyea omótovoa okóvo, ina kixôa:

—Poéhaiko koekúti nékone itíki. Yakávanepona uhá koêtí ne apeínopiti, ina perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimoo apeínopiti vanúkeke, ina kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.

22 Itea ako aúhepea isóneunoa neko yuhó'inokono. Yupihovó kôe isóne'ekeovo koeku pihópea kama'âti neko êno apeínoati.

23 Ina komomâhiko Jesus ne íhikauhiko koane kíxovokoxea:

—Imáko itúkinovo tiú'iti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane

24 Iyúpaxeova íhikauhiko neko yûho. Yane káyukopinoamaka Jesus kíxovokoxea:

—Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, koati tiú'itimo yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne [kuvóvoti ênoti apeínoati]. **25** Ako'óneni oríko vékea

kámelu xoko kali ihínone tópe uhe'ókopeti, yane yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane.

26 Yupihovó koéneexo iyúpaxeova íhikauhiko ne yuho Jesus koane kíxeokoko:

—Kutí'ikopomeamo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kixókokone.

27 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus koane kíxovokoxea:

—Enepone íníxone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti, vo'oku ako ápahuina koekúti ákoti itâ itúkea ne Itukó'oviti.

28 Ina kixôa Pêteru:

—Kurí kíxoa ûti ne uhá koeti koekúti koeku hókeopi ûti.

29 Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako ápahuina xâne ákoti okotíxo ítukevo vo'ónguke koane vo'ókuke ra inámati ihíkauvoti ínzikaxone ákotimo námoepo vo'ókuke. Enepone ákoti okotíxo óvoku, po'ínuhiko, êno, há'a, xe'éxaxapa, áko'o itukovo poké'exa, **30** yupihóvatimo kurí'uxeovo yara koeku kó'oyene kuteáti ne koekúti ákoti okotíxoa vo'ónguke. Énomone kuteáti óvoku, po'ínuhiko, êno, xe'éxaxapa, koane poké'exa. Poéhapoamo séndu anú'ukeamo námoepo yane pöhutihiko koekúti ákoti okotíxoa, koane apêtimakamo kotíveti koekúti vékoku. Yoko káxehiko keno'ókoti, yonópotimo xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. **31** Itea enómo xâne teyonéti koeku kó'oyene, okópotimo ikenétike. Kene ne ákoti apayáso ovoti ikenétike kó'oyene, énomonemo itukóvoxo koati teyonéti —kíxovokoxoane Jesus.

*Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane
exépukopeamo*

Mt 20.17-19; Lk 18.31-34

³² Koeku yóneahiko Njeruzálem, inuxó kôe ne Jesus tumúneke ne íhikauhiko. Koati iyupáxovati íhikauhiko. Kene ne po'ínuhiko xâne hokotímaka Jesus, pikóhiko. Ina ahikúxoa Jesus ne íhikauhiko yane po'ínuhiko xâne. Yane turíxovone kaúhapu'ikinoa ne kixókonokumo. Hara kíxovokoxoa:

³³ —Kó'oyene Njeruzálem vonóne, yoko nguri'ókokonoatinemo ne tutíhiko sasedótí inuxínotti viyénoxapa hó'eke, koáne ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse. Koati ngixókonokunemo, undi íhae vanúke ilkútipasikoponovoti xâne, ínamo pahukáhiko ngoépekeokono, ínamakamo kuri'ákanu xâne ákotihiko itukapu viyénoxapa jûdeu éxoti koeku poké'exa ûti. ³⁴ Yane koemóke'enutihikomo, apurú'okonutihikomo, koane yehépóke'exonutihikomakamo, ínamo kaepékanu itea mopó'apeke káxe, enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

Épemone Teâku yoko Xuâum

Mt 20.20-28

³⁵ Yane ahí'okovone Jesus ne Teâku yoko Xuâum, enepone xé'ahiko Nzebêdeu. Hara kixóhiko Jesus:

—Ihikaxotí, mani kaha'âti ûti peréxivi ne vepemopike kó'oyene.

³⁶ Ina kixôa Jesus:

—Kuti kehá'a indúkinopi?

³⁷ Ina yumopâhiko:

—Enepomo itikápapune hána'iti ihayú'iuti náti xoko netíxoku, peréxavimo vivátakea xíririkuke

payássoyea ûti, pohuti yéxopeke, koane po'ínu lepékuke.

38 Ina kixôa Jesus:

—Ákonoe yéxa koêku ne yépemonuke. Iteâtikopomo víki ne êno kotíveti koekúti vengokuikomo? Iteâtikopomakamo ne êno kotíveti koekúti enepo yána yoúkeke kuteâti ngixókonokumo?

39 —Êm, vitoâtimو —koénehiko.

Yane hara kíxoa Jesus:

—Vikoâteoxomo kuteâti ne vengokumo, koane yoúkekemakamo yóno ne êno kotíveti koekúti kuteâti ngixókonokumo. **40** Itea enepone ivétaki énjopeke yoko lombékuke, haina ûndi noivókoxoa ivatákoatimo, itea hanemo ivátakopa xâne, koúsokinovokene —kíxoane Jesus.

41 Yane ímaikinovo Teâku yoko Xuâum neko po'ínuhiko yehí koeti íhikau Jesus kameánehiko ne épemone. **42** Ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikauhiko ahí'okeovaxo. Hara kíxovokoxoa:

—Yéxoanenoe itúkeovo xâne inixókonoti itúkeovo payásoti pahukô xapa xâne. Koati natínahiko exêa koêku. **43** Itea xepákukenoe, ako ákoeneye, koati pó'iti koêku. Koêkuti kahá'ati itúkeovo payásoti xepákuke, konókoti usó kóyeyea itúkeovo yovóxenoe. **44** Koane koêkuti kahá'ati itúkeovo koati teyonéti ya uhá koeti xepákuke, konókoti itúkeovo ovóxe ne uhá koeti po'ínuhiko. **45** Vo'oku hainámaka nzimínoti enó'iyea ovónje kouhépekoti ngóyeku, itea nzimínoti indúkeovo ovoxéti yoko ivónggeovo motovâti enó'iyea xâne ngoítovone, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

*Koitóva Jesus ne komítiti íhae Njeríko
Mt 20.29-34; Lk 18.35-43*

46 Ina pího ne Jesus yoko Íhikauhiko ya pitivóko koéhati Njeríko. Ipuhíkopeanehiko ne pitivóko, koánemaka êno xâne hokó'ixoati, ápe komítiti koéhati Mbatímeu, xé'a Tímeu, vatá koyêti xe'ókuke xêne ixómoti epêmo. **47** Kamoáne nê'e itúkeovo Jesus íhae Nazâre hunonêa, turíxovone vaúkea. Hara koe yûho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —koéne.

48 Êno xâne saya'íkoati, pahukoâti kóyunukeovo, itea inamá'axone kohonóko emó'u kó'yea:

—Iti ámoripono Ndávi, yokóseananu! —kóyene.

49 Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina pahukôa iháxikeovo.

Ina pího ihaxíkoponoati neko komítiti. Hara kixóponoa:

—Aúhepepone iséneu. Yexépuka vo'oku iháxikopine —kíxoane.

50 Yane xépu koéne neko komítiti, koane kuri kíxea kápana koeku píhea xoko Jesus. **51** Ina kixôa Jesus:

—Kuti kehá'a indúkinopea?

—Ihikaxotí, ngahá'ati íminjopea.

52 Ina kixôa Jesus:

—Motóvane pihépi. Itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Énomone yaneko ôra, ínixopone, yane pihóne ikéneke Jesus.

11

*Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem
Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Xu 12.12-19*

¹ Ye'éxoane evo Jesus ne Njeruzálem, koáne ne ipuxóvokuti koéhati Mbetefâje yoko Mbétanea xérerekuke kali mopôi iháxoneti Olívera, pahúkoane Jesus ne pi'âti íhikau inúxea tumúneke ² koane kíxeahiko:

—Pihénenoe yane kali ipuxóvokuti timúneke. Ehá'axomo símeaya, inixéponotinoemo xe'exa njuméntu ika'ó koyêti, âvoti ivú'ixeokonoku. Yane kíxeanoemo ne iká'o, ínamo yamapâ yâkeneye. ³ Enepomo áva xâne epemó'ikopiti itíkoake, haramo íxea: “Konokoâtiko Vúnae râ'a, itea kó'o yenemo pahukópinopeatimo” íxeamo —kíxoane Jesus.

⁴ Úkeane pihohíko. Yane ínixoponoane ne xe'exa njuméntu ika'ó koyêti xérerekuke pahapéti nonékuke ovokúti. Yane kúxeoponoane. ⁵ Yoko xapákuke ne xâne noixoâti, ápe kixoâtihiko:

—Kuti itíkoanoe ne xe'exa juméntu kíxeinoake?

⁶ Ina yumopâhiko kuteâti páhoenoa Jesus koyúhoyea. Yane síkoanehiko omópea.

⁷ Omopânehiko neko xe'exa njuméntu, ina ramaké'exoa ya kápana, yane ivú'ixoane Jesus.

⁸ Êno xâne ikapákinoati kápana xenékuke, koane enómaka ipíhinoati tuti exáte oxéneke, tétoehiko ya mêmum, kouhé'ekinoati vékoku. ⁹ Eneponeko êno xâne tumúneke koane ikéneke, aínovô kohonókoti yûho vaúkexea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakéne. Viháyu'ika ra páhoenovi Vúnae Itukó'oviti. ¹⁰ Koati hána'iti seánakovi Itukó'oviti rakéne, enepone natixínovitimo kuteâtimaka natínea voxú'ikene Ndávi. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —kóyehiko.

11 Simoáne Jesus ne Njeruzálem, pihóne ya témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti. Uhá kíxoa Jesus komómoyea, yane káyukopovo ya Mbétanea koánemaka íhikauhiko ikéneke vo'oku hahámeyeane yanekôyo.

*Koeku xuve figu ákoti há'i
Mt 21.18-19*

12 Yaneko po'i káxe ipuhíkopeahiko Mbétanea épekoia hímakati ne Jesus. **13** Avo malíka, noíxone xuve figu ênoti tûti. Ina pihogâ noíxoponea ápeyea há'i. Simoáne, ako ápahuina há'i noíxone. Poéhane êno tûti apê, vo'oku âvoti simâpu kaxena kahá'ipe.

14 Ina kôe ne Jesus:

—Ukeátine kó'oyene, ákonemo véyeokonoku há'i râ'a —koéne.

Yoko kámea íhikauhiko neko yûho.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti

Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Xu 2.13-22

15 Yane pihónehiko ne evo Jesus ya Njeruzálem. Yâkoxonoye, ûrukova Jesus ne témpulu xoko kíndana, yane kópuhihikopo xanéhiko kaváneti yoko vanéxotiya. Ina kasa'írikea mesána neko koperáxoti xanéhiko esa'íkoti tiûketi koánemaka ivátagokuhiko neko kaváneti kurûte. **16** Yane ákonemaka síka Jesus ne xanéhiko apêti ínone vekó kínea kíndana ne hána'iti imokóvokuti. **17** Ínamaka ihíkaxoahiko Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Koati apêti yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêtî:
“Enepora imokóvokuti óvongu, iháxeokonotimo
óvoku itúkea orásau ne uhá koeti xâne, koêkuti
óvohikoku yara kúveu mêm” kôe, itea itíkoanenoe
óvoku ómevotihiko —kíxovokoxoane.

18 Yoko kámeane yûho ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. Yane opósikonehiko kixoku koépekea Jesus, itea píkoahiko vo'oku heú kó'yea xâne iháyu'ikea ne ihíkauvoti íhikaxone Jesus.

19 Hahaméne, ipúhikopeane Jesus yoko íhikauhiko ne pitivóko.

Íhikaxeovike xuve fígu

Mt 21.20-22; Xu 14.13; Tk 1.6

20 Yuponíne koeku vekópea evo Jesus neko xêne, noíxoanehiko movó'oyeane ne xuve fígu. **21** Yane puyákoponova okóvo Pêtuру ne yuho Jesus vo'ókuke, ina kôe:

—Ihikaxotí, enepone xuve fígu keyúhone ákoyeanemo akáha'i, movó'one.

22 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Konókoti kívivo Itukó'oviti. **23** Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepo áva pahukoâti ra koati hána'iti mopôi áhikuxeova ne ókoku koane kuríno'ekopeova ne mar, koeku itúkeovo koati kaná'uti kutípea kó'yeane moye kuteâti yûho, ákoti amuyá'i isóneu kutípea, itukínokonoatimo. **24** Hukinóvoti ngíxeopinoe: Uhá koeti koêkuti yépemone ya orásau, konókoti kitípi itíkinokonoamo, yane itikínokonoatimo. **25** Enepo itikánoe orásau, itukovo apêti xâne poé'aino ke iseneú, hákonoe yunakôa iséneuke ne koekúti, itea kutí íxepane ákoti kixópiku, maka katúyapinapeane Ha'a ûti íhae vanúke ne pehúnevo. **26** Itea enepomo yunakânoe iséneuke, hákoti kutí kixêa ákoti kixópiku, ákomakamo katúyapinapea Ha'a ûti íhae vanúke ne pehúnevo —kixovokoxoane.

*Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko
Mt 21.23-27; Lk 20.1-8*

27 Úkeane kayukópovo ya Njeruzálem ne evo Jesus. Koeku vékea hána'itike imokóvokuti ne Jesus, pihínoa tutíhiko sasedótí inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, yóko'omaka ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse, koánemaka po'ínuhiko teyonéti xapákuke tutíhiko jûdeu. **28** Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakótí itíkike ra koekúthiko? Kuti porexópi kíxineye ne ítike?

29 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Anéyemaka émbemopikenoe. Yimápanu, yane enjókopeatinoemo porexónoati indúkea ra koekúthiko índuke. Hara émbemopinoe: **30** Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e. Yimápanunoe.

31 Ina kixokókohiko:

—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, “Ná'ikopo koeti ákoino yakútipoanoe ne Xuâum?” kixo'óvitimo. **32** Kene enepomo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, ákomaka aúnatia —koénehiko.

Koati pikotíhiko kíxoakumo xanéhiko vo'oku heú koe xâne ínixeia itúkeovo koati páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum. **33** Énomone kixínohiko Jesus:

—Ako véxa.

Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopeanoe porexónoati indúkea ra koekúthiko índuke —kixovokoxoane.

12

*Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nónē
ne únae kavâne
Mt 21.33-46; Lk 20.9-19*

¹ Yane turíxovone Jesus koyúhoinoahiko íhokoake ne âha íhkaxea. Hara kôe:

—Ápe hóyeno nôti êno xuve úva. Itúkinoá îpi neko nónē ina itûko tángi, kótikovoku ho'o úva itûko víyum, ínamaka koexépuko óvoku koyonó'inoati ne nónē, éyevoti vanúkuke motovâti ákoyea malíka íníxoku. Yane kuri'okoane katarákinoati ne nónē motovâti haxákopea avané'e êho. Yane pihóne po'i poké'e. ² Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, pahúkone ahínoe xokôyoke ne katarákinoati ne nónē motovâti veyópoinoa námoepo ukeâti ne nónē úva. ³ Itea enepohikoneko katarákinoati nónē, namú kíxoane neko pahoéti. Yane yehépoke'exoane, ina pahukópa káyukopeovo ákoti omópone. ⁴ Yane káyuko pahúkea po'i ahínoe neko únae kavâne, itea ákoneexo téya katarákinoati hiko nónē, koane óko'okea tûti koane komóhiyea. ⁵ Pahúkopoikomaka po'i ahínoe ne únae kavâne, itea koépekoahiko katarákinoati nónē. Enómaka po'i ahínoe páhoenoa, itea yehépoke'exoahiko katarákinoati nónē, kene po'ínuhiko, koépekoahiko. ⁶ Yane ápe pôhutiko xâne âvoti pahukínahiko. Énomone ne koati xe'éxa ákoti omotóva okóvo. Koati ikenétike ixíko pahúkea vo'oku hara koeti isóneu: “Teyoâti hikomo ra nje'éxa” koêtí isóneu. ⁷ Itea hara kixókokohiko ne katarákinoati nónē: “Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka ûti maka vitükapeane ne mani ítuke, íkuinoake há'a ivakápu” kixókokonehiko.

8 —Yane namú kíxoanehiko ina koepéko. Yane kuríkeane mûyo meúkeke yane kavâne —koéne éxetina.

9 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko kamokénoatihiko:

—Ná'ikopomo kíxoaneye únae nonéti neko katarákinoatihiko ne nône? Pihinoâtimo, ínamo kaepékexa, yane porexópotimo po'ínuhiko xâne kátarakinoa ne nône. **10** Ákoikopo yíhoikikunoe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti? Énomone ne koêti:

“Enepone mopôi noívokoxine itúkoti péti, ainovó kôe itukóvo koati turíxeovoku uhá koeti kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke péti. **11** Koati Vúnae Itukó'oviti kixoáneye. Yoko víníxoa itúkeovo koati êno ihayú'iuti koekúti ne ítuke” koêti — kíxovokoxoane Jesus ihókopovati ne mopôi noivókoxineti. *Sâramu 118.22-23*

12 Yane opósi'ixoanehiko tuti jûdeu kixókumo iká'akea Jesus, itea koati pikoti xanéhiko. Yoko exó kíxoanehiko neko tutíye itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus yane exetínati. Yane ákone po'i épemo'ikoke Jesus, píhohikopone.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti

Mt 22.15-22; Lk 20.20-26

13 Yane ápe páhoe tuti jûdeu xoko Jesus. Enepo-hikone páhoe, aínovô farîzeuhiko yoko xanénahiko Êrodi, eneponeko nâti. Yoko kahá'atihiko iyupaxó kíxeá épemo'ikea Jesus, kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. **14** Simoné'ehiko xoko Jesus, hara kixóponoa:

—Ihikaxotí, véxoa itíkovo koati ponóvoti vo'oku ako neívakaxa xâne, itea kutíkokone uhá koeti xâne xikýoye. Ako yokómomoyi payásoko, ítea koati yixóvati ne kaná'uti kixovókuti koane íhikexi ne páhoenovi Itukó'oviti. Ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne kóperaxovike Sêza, enepone payásoti náti ya Rôma éxoti koeku ûti? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti poréxea ûti? áko'o ákomea okónokoa poréxeokono —kíxoanehiko.

¹⁵ Itea exó kínea Jesus isóneuhiko itúkeovo itûkoheovoti. Yane hara kíxovokoxoa:

—Na koeti yopósi'okinovonunoe, keha'aînonuti mbahúkeovo ya yumómbope? Yamínanunoe pohuti pe'u tiûketi, ngaha'âti ngomómoyea — kíxovokoxoane.

¹⁶ Yane omínoanehiko ne tiûketi. Ina kixovókoxopa Jesus:

—Kutí'ikopo itukâa nône yoko îha ovâ ra tiûketike?

Ina yumopâhiko:

—Sêza.

¹⁷ Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Enepone ítukena náti, peréxapa. Koáhati ítukena. Kúteanemaka koêku xoko Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi konokoâtimaka itíki —kíxovokoxoane.

Yane yupíhova iyúpaxeovahiko unáko ne yumópope Jesus.

*Epemó'ikokono Jesus exépukopeaxomo ne ivokóvoti
Mt 22.23-33; Lk 20.27-40*

¹⁸ Yane ahí'okovomaka Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhoti ákoyeamo exépuhikapa ne ivokóvoti. Hara kíxoahiko:

¹⁹ —Ihikaxotí, ya yútoe Muîse kûreinovi, hara kôe: “Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina xe'êxaino yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti

koyenópea yêno ne po'ínuikene, maka avané'e xe'éxainoa, kutí ákoepone xe'éxa ne ivokóvote" koe yútoe. ²⁰ Yoko ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokívone, ako ápahuina xe'éxa. ²¹ Enepone sêno ivokóvoti îma, hane koyenópa atípo neko imá'ikene. Ivokívone nê'e, ákomaka xe'éxainoa neko sêno. Kúteanemaka koêku ne mopó'ape, ivókovone ákotimaka xe'éxainoa neko sêno. ²² Eneponeko seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti, heú koéhiko kóyenoyea neko sêno, itea ako ápahuina ikoxé'exaxoati xapákuke. Heú koené'e ívohikeovo, ina ivokóvomaka ne sêno. ²³ Eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko exepúhikapa nekôyo? vo'oku heú kó'iyeahiko kóyenoyea ne sêno —kíxoanehiko.

²⁴ Ina yumopâhiko Jesus:

—Pahúkinovoke iséneunoa ra koekúti, vo'oku ákoyea yéxa koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koánemaka ne xunako Itukó'oviti. ²⁵ Vo'oku enepo exepúhikapane ne ivokóvoti, ákonemo koyénoti koane ko'ímati. Kutí koépotinehikomo ánju íhae vanúke, ovóxehiko Itukó'oviti. ²⁶ Ákoikopo yíhoikiku yútoeke Muîse koêku ne exépuhikopeamo ne ivokóvoti? Énomone yane koyúhoyeaku koêku ne kali xuve tikótí ixómoti iruméko ákoti ara'ákapu, xoko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Muîse, enepone koêti: “Undi Itukó'oviti, kuvívone Âbraum, kuvívonemaka Izáki yoko Njáko” koêti. ²⁷ Yane hainá'ikopo kuvívone ivokóvote ne Itukó'oviti, ínapo “Âbraum-kene” akôe, itea koati kuvívone xâne iyukóvoti. Koati hána'iti pahúkeovo iséneunoa —kíxovokoxoane

Jesus.

*Koâti nokonéti itúkeokono yane uhá koeti
páhoenovi Itukó'oviti*

Mt 22.34-40; Lk 10.25-28; 1 Xu 5.3; Ap 2.4

28 Yoko ápe éskiribaya, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse ixómoti kamokénoyea kixoku yúho'ixeokoko. Noixoâne unako yumópope ne Jesus, hara épemoa:

—Kuti itukóvoxo koati nökone xâne itúkea yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti?

29 Ina yumopâ Jesus:

—Enepone koâti nokonéti ya uhá koêti, énomone ne koêti: “Itínoe íhae Izarâe, yakámokeno. Poéhane Vúnae Itukó'oviti itukóvo ne koati kaná'uti Itukó'oviti. **30** Heru'ó íxea yomíxone koane iséneu koane xináko ákoyea omótova yokóvo ne Itukó'oviti Yúnae” koêti. **31** Kene ne pí'ape, harâ'amaka: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneyne ne po'ínuhiko xâne” kôe. Ákone po'ínu páhoenoa Itukó'oviti ne xâne itúkea hána'iti nokonéti itúkeokono yara pi'âti.

32 Ina kixoá'ikomaka éskiriba ne Jesus:

—Ihikaxotí, koati únati yimópope, epó'oxo koati kaná'uti poéhayea ne Itukó'oviti. Ako po'ínu kuteâti, poéhane. **33** Koane koati kaná'uti kónokea heru'ó kínea uti vomíxone ákoyea omótova vokóvo, koane heru'ó kínea uti visóneu koane xunako ûti, epó'oxo kaná'utimaka kónokea ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, kuteâti kixoku ákoyea kamáxatikapapu ûti. Énomoneoxo konokóvo yaneko vikó'iparaxeia Itukó'oviti kuteâti hó'openohiko átake yoko po'ínuhiko vomínoake kuteâti —kíxoane.

34 Noixeâne Jesus unáko ne yumópopo, hara kíxoa:

—Ákone ahíkapu itíkopivokumo xanena Itukó'oviti —kíxoane.

Yane ákone mapikóvati épemo'ikea Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koéku ne Mésiya

Mt 22.41-46; Lk 20.41-44

35 Koeku íhikaxeia Jesus ya témpulu, hara koe épemo'ikoke xanéhiko:

—Na kó'inoaye iséneu ne éskiribahiko, íhikaxinoke itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? **36** Vo'oku koati teyonéti voxú'ikene Ndávi koyuhó'yea koéku mekúke ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko kó'yeaku: “Hara kíxoa Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ivétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti’” kôe. **37** Koati “Unaém” kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —kíxovokoxoane Jesus.

Yoko koati úhepetinoa xanéhiko kámokenoya.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne éskiribahiko

Mt 23.1-36; Lk 20.45-47

38 Ina koemáka ne Jesus koeku íhikaxeia:

—Yokóhiyanavoa ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse, yómoti hamá kíxea ípovo kahá'ati ínixeokono itúkeovo teyonéti. Koane enepo yuhoíkokono koeku vékea ya none ovokúti, ahá'axomaka. **39** Koáne ya íhikaxovoku hó'e yoko ya xapa ayuítí, yómotimaka ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútike xoko ivátakoku koati payásotihiko.

40 Itea inípono kixoku senóhiko ivokóvoti ìma, kutí koe hu'uxéâti óvoku. Yane vo'oku kó'umokeahiko itúkea orásau, kutí koéhiko koati ponóvoti. Itea yupihóvotimo tiveko ipíhoponeokonoke ya po'ínuhiko xâne vo'oku kixoku itúkeovo — kíxovokoxoane.

*Koeku tiûketi pôreu sêno ákoti apeínoati
Lk 21.1-4*

41 Koeku vatá kóyeyea ne Jesus yane hâna'iti imokóvokuti, inonexó kóyenoa ne kuríkokonoku tiûketi poreúti. Yoko ixómoti komomâ Jesus ne xanéhiko koeku kuríkea tiûketinaya. Éno xâne iríku kuríkoti ênoti tiûketiya. **42** Ina keno'óko sêno ivokóvoti ìma, ákotimaka apeínoati, kurikóponoti kali pi'âti pe'u tiûketi ákoti axu'ína ovâti. **43** Ina ihaxíhiko íhikau ne Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepora sêno ivokóvoti ìma, ákotimaka apeínoati, énomone xu'inâ pôreu yara uhá koeti po'ínuhiko poréxoti. **44** Vo'oku enepone po'ínuhiko poréxoti, xoko haxa tiûketina véyo enepo porêxo. Kene ra sêno, heú kíxoa poréxeña ne kali apeínoati, enepone mani kuvívoneiko ya nökoneke —kíxovokoxoane.

13

Koyuhôa Jesus uké'exeokonomo ne hâna'iti imokóvokuti

Mt 24.1-2; Lk 21.5-6

1 Ipuhíkopeane Jesus ne témpulu, ápe íhikau kixoâti:

—Ihikaxotí, yokómoma êno úhe'ene ra hâna'iti péti koane oveâti xe'óuke ipixoâti, koane itóvokuhiko ra mópoina pâredena.

2 Ina kixôa Jesus:

—Neíxoa koeku uhá koêti ra hâna'itinoe koexépoetihiko ítuke ra péti koane oveâti xe'óuke ipixoâti? Áromo ápahuina mópoina pâredena ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetimo kotóhinekexeokono —kíxoane.

Turi kotíveti koekúti

Mt 24.3-14; Lk 21.7-19; 1 Pê 1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

3 Koeku ivátaheixeia ne Jesus oúke kali mopôi iháxoneti Olívera, inonexó koépinoa neko hâna'iti imokóvokuti. Yane ápe épemo'ikoake evo Pêturu, Xuâum, Teâku yoko Ándere. Yoko ainó votinehiko, ako po'i xâne xokóyoke. Hara kixóhiko Jesus:

4 —Yokóyuhoinovea ápepemo ra koekúti hiko kixínevikemeku, yoko itukóvotimoye hoénaxovope enepo kausákapune ra uhá koeti koekúti hiko kíxene.

5 Yane turíxoane Jesus koyúhoya koêkumo. Hara kôe:

—Yokóhiyanavonoe, maka hákone aupú'ikopiti.

6 Vo'oku enómo xâne simôti xepákukenoe iko'ítukexoti ïnza. “Undi páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” koetímo. Koane enómo ítone aúpu'ikea.

7 Enepo yekekáxanoe ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti koane kemané'emaka po'ínuhiko eyekoûti ápeyea kahá'ati isúkeokoko, hákonoemo kenóko'i, vo'oku konókoti kó'iyeanemoye itea yanê'e, âvomo simápu hunókoku ra mêmum. **8** Vo'oku inúxotike apêtimô íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'i poké'e. Koane apêti hikomakamo náti isukókoti. Ákomakamo tôpi óvoku iyuyôti poké'e koáne himakati. Enepora koekúti hiko, koati turí'ikonemo hâna'iti tiveko koekúti.

9 —Itea usó yákoyenoe vo'oku yomokónotinoemo yuhoíkovokutike, koane nonéuke pahúkotihiko ya ihikaxovoku hó'e xanéhiko. Yihipóke'exokonotinoemo, epó'oxo yomokónotinoemo nonéuke ngovenâdohiko, koane nonéuke náti yepemó'ikokonotimo vo'óngu. Kixínekonokenemoye motovâti keyúhoyi emó'um nonéukehiko. **10** Itea inúxotike, enepora inámati ihíkauvoti ómonem, konokoâtimoxoyúhoyeovo xapa xanéhiko ya uhá koeti poké'e, koêkuti óvohipokuku yara kúveu mêmum. **11** Enepo yamakánanoene, koane kirikákanane xoko pahúkotihiko, háromo pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yiûho yimópike, itea koêkuti éxokopike Itukó'oviti keyúhoyi yaneko ôra, énomonemo yokóyuhovo vo'oku hainamo ukeâti xikóyoke ne yiuhómo, itea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ikoyúhoxopimo. **12** Apêtimakamo xâne kuríkoti koati po'ínuhiko xoko payásotihiko xâne motovâti koépekeahiko. Kúteanemakamo kíxoaku há'a ne xé'a. Apêtimakamo isukópoti koati há'a yoko êno. Koati koepékopatimo. **13** Yupihóvatimo púveopi uhá koeti xâne vo'oku itíkivonoe hokónuti. Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti –kíxovokoxoane.

Simapúne ne hâna'iti tiveko koekúti

Mt 24.15-28; Lk 21.20-24; 2 Ts 2.3

14 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Enepo neixânenoe ne êno váhere koekúti xoko ákoyeaku omótova óvea koesáyu'ixoati koane kotohínekexopati ne koati sasá'iti kixovókuti, hara ngôe vo'óuke: (Yoko koêkuti yuhoíkoati râ'a,

apásika éxeá koêku kixó'ekone.) Enepohikone xâne ovotíya Njúdeya, okóho'inehiko xapa hâna'itinoe mopôi. ¹⁵ Kene koêkuti xâne ovoti ómomikokuke oûke pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea koêkuti apeínoati itea aká'ikaneye okóho'yea. ¹⁶ Kúteanemaka koêku ne ovóheixoti ya mêmum, hákone aukópovo veyóponea po'i ípovo óvokuke. ¹⁷ Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, senóhiko ihaíkoti yoko ohíkotiko xe'éxa. ¹⁸ Yépemaikoponoe Itukó'oviti ákoyeamo itúkapu ya xapa kásati ápeyeamo ra koekútihi. ¹⁹ Vo'oku yaneko káxehiko, koati yupihóvatimo tivéko ne koekútihi ákoti ápeyeaku ukeâti inâ itukôa Itukó'oviti ra kúveu mêmum tukú koeti kó'oyene, epó'oxo ákonemo ápeyeaku kuteâti tivéko ra koekúti. ²⁰ Yoko enepomí kaxu'íkenexa Itukó'oviti neko káxehiko, ákoni iteóvati. Itea vo'ókukehiko ne noívokoe Itukó'oviti, enepohikone iháxiu itúkeovo xe'éxapone, ákomo káxu'íkenexa Itukó'oviti neko káxehiko.

²¹ —Yane enepomo áva kixópitinoe: “Harâ'a ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” ixekâna, áko'o “Anêko yâko” ixekâna, hákonoemo kitipôa, ²² vo'oku enómo koyúhoti itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, itea ákomo akána'u. Yoko enómakamo mahi porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea aínovomo ákoti akaná'u. Itúkotihikomo iyupánevoti yoko koekútihi ákoti noíxeokonoku kuteâti. Muhíkovamo ne koati noívokoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, kalíhanimo íteokonohiko vo'óku. ²³ Yokóhiyanavoikoponoe, vo'oku heú ngíxoane ngoyúhoinopeanoe tumúneke símeovo neko káxe

—kíxovokoxoane.

Koêkumo kayukápapu Jesus

Mt 24.29-31; Lk 21.25-28; 1 Ts 4.15; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7; 19.11

24 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Yaneko káxehiko íkénepokemo ne kotíveti koekúti ngixínopikenoe, ákonemo parexa uhápu'ine ne káxe, hahakú koetínemo. Koánemaka ne kohê, ákonemo aúhapu'i. **25** Irihíkovotimakamo ne hékere. Koánemaka ne po'ínuhiko apêti ya vanúkeke, itohínekexotimo. **26** Yane noixóponutinemo xanéhiko ngena'ákapa xapákuke kapási, undi íhae vanúke ikútipesikoponovoti xâne. Xané ngixópotinemo êno hána'iti njunáko koane únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'uti. **27** Yane ínamo mbahuhíka ovónje, enepohikone ánju íhae vanúke ho'úxopea ne noívongoe, enepohikone koati njanéna, koêkutimo óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêm —koéne.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku xuve figu

Mt 24.32-35; Lk 21.29-33

28 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ivévakaikopo koêku ra xuve figu koáne ne ihíkauvoti ínzokoake. Enepo inamápone ne káva'o koane tûti, yéxoanenoe yé'exeovone kaxena kevópope úko. **29** Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe ra koekútihiko ngixínopikemeku, yexoâtinoemo yé'exeovone kaxéna. **30** Koati emo'uti ra yunzó'inopinoe: Enepone xanéhiko apêtimu yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku âvoyea kaúsakapu uhá koeti ra koekúti ngixínopike ápeyeamo. **31** Uké'etimo ra poké'e koánemaka ra vanúke, itea enepora emó'um, ákomo uké'eyeaku.

*Kaxéna yoko orána ápepemo ne kíxone Jesus
Mt 24.36-44; 1 Ts 5.2; 2 Pê 3.3*

³² —Enepone kaxéna yoko orána ápepemo ne koekútihiko, ako exoâti itukóvotimoye, muhíkova ne ánu íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti, muhíkovamaka ûndi, undi Xe'ixa Itukó'oviti. Poéhane Nzá'a exôa. ³³ Usokó yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, (koane itíkamaka orásau) vo'oku ákoyea yéxanoe ápepemo. ³⁴ Hara koéneye, kuteâti koeku hóyeno yonoti po'i poké'e. Tumúneke ipúhikea óvoku, poréxoa ne ahínoe éxea koêku ne ítukevo, koane itúkinoa hó'exeake ne pohutihiko ahínoe. Ínamaka pahukôa ne koyónoti pahapéti ixómoyea noímexopa. ³⁵ Hukinóvoti ngíxeopinoe: Usokó yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, vo'oku ako yéxa itukóvotimoye káxe nzeópopo, undi kuteâti únae ovokúti seópotine, itúkeovomo ya kiyakáxe, áko'o ya kuku yóti, áko'o itúkeovomo ené'ixapune tapî'i, áko'o itúkeovomo yuponii koêti nzeópeamo. ³⁶ Énomone yákoeneye maka enepo seopó angôe, hákone inu'íngopopi kuteâti koeku xâne imókoti. ³⁷ Enepora yunzó'inopinoe, kúteanemaka yunzó'ino uhá koeti xâne: Hako kutí kô imokoo koyêti, itea itíkapu iyukóvoti isóneu —kíxovokoxoane Jesus.

14

*Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus
Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Xu 11.45-53*

¹ Yoko pí'aiko káxe âvoti ya kaxena áyui jûdeu hó'eke iháxoneti Páskoa, níkeakuhikomaka pâum ákoti

kohiyákoati. Yoko enepohikone tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'omaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, ixómotive oposí'ixo kixoku omé kínea Jesus iká'akea koane koépekea. ² Hara kixókokonehiko:

—It ea a ko yusíka itúkeovo xapa ayuítí mará'inamo ímaikexapu xanéhiko —kixókokone.

*Jesus ya Mbétanea
Mt 26.6-13; Xu 12.1-8*

³ Yoko Mbétanea óvoheixo ne Jesus óvokuke Símaum, eneponeko unatípeati koati váhere arinéti iháxoneti lépara. Koeku ixómoyea níko ne Jesus, simóne sêno omoti íhaku xêru itukéti ya hopú'iti mopôi iháxoneti alabásturu. Yoko enepone ómone, puhí koa xêru iháxoneti nârdu, ákoti ánahi, yupihóvotimaka hepíko. Katatákoane sêno neko íhaku xêru, ina ovopú'iko Jesus. ⁴ Xapákuke neko xanéhikoya, ápe poe'aínoati isóneu. Hara kixókoko:

—Na koeti évokinoa ne êno kohépiti xêru?

⁵ Yusikóneni kaváneyeovo, ínani parekékakaná xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i, vo'oku mani anu'úkoti námoe xâne ko'ítuketi ovâti yehí koeti kohê neko ésa'i —kixókokone.

⁶ Ina kône ne Jesus:

—Síkeane ra sêno. Na koeti ikétivexoanoe koêku? Koati únati koekúti ítukeinonu, ⁷ vo'oku kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati, yoko koêkuti kehá'ayiku hivó'oxinoe, motóva. Kene ûndi, ákomo ángoyeneye xepákukenoe. ⁸ Enepora sêno, koati itukínionuti kali itóponone itúkea. Kixínonukeneye ra sêno, koati inúxinonoatine ne kixókonokumo mûyom engaxápune. ⁹ Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ya uhá koeti kúveu mêm, koêkutimo koyúhovoku ra

inámati ihíkauvoti ínzikaxone, koyuhókonotimakamo ítukeinonu ra sêno, puyákoponeovakemo okóvo xâne ra sêno —kíxovokoxoane.

Oposíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti

Mt 26.14-16; Lk 22.3-6

¹⁰ Yoko enepone Njuda Iskarióti, pohuti yane nduse koeti íhikau Jesus, pihóne yúho'ixoponea neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, kahá'ati kuríkea Jesus xokóyokehiko. ¹¹ Yupihovó koéne elókeyea okóvo neko tutíhiko jûdeu kamoánehiko neko yuhó'inoa Njûda, koane koyúhoinoanehiko poréxeamo tiûketi. Yane kúxoixoane Njûda unátiyeaku káxe motovâti kuríkea Jesus xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kójuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuítí

Mt 26.17-19; Lk 22.7-14

¹² Koati inúxoti káxe xapa áyui jûdeu yanekôyoke yaneko níkeakuhiko pâum ákoti kohiyákoati, kaxena isúkeakuhikomaka kali xe'ixa su'ûso, ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya Páskoa. Yaneko káxe, hara kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Na kehá'a vónea kójuseoponea ûti ne vóvokumo níkea ûti xapa ayuítí? —kíxoanehiko.

¹³ Yane ina pahukôa Jesus ne pi'âti íhikau. Hara kíxoa:

—Pîhe pitivókoke. Tekópotimo hóyeno koinoti pôte puhí koati úne. ¹⁴ Hekápamo, ínamo ixêa ne únae ovokúti xoko ûrukopovoku: “Na óvo ne kúveu ovokúti óvongumo níngea xapa áyui Páskoa, ûndi yoko ínzikauhiko? kixópi Ihíkaxoti” íxeamo.

15 Yane exókopitinoemo koati hána'iti kúveu ovokúti vanúkeke apêti mësa yoko pánguhiko. Usó koyêtine uhá koetíya. Énomonemo keúsakinavi nikamo utíya –kíxoanehiko.

16 Úkeane pího neko pi'âti íhikau Jesus ya pitivóko. Yoko uhá koeti neko yuhó'inoa Jesus, aínovo tokopóvoti. Yane koúsokoanehiko neko nikámo xapa áyui Páskoa.

Exóka Jesus itukóvotiyen ne kurikoântimo xapa xanéhiko puvâti

Mt 26.20-25; Lk 22.21-23; Xu 13.21-30

17 Hahaméne, ina pího Jesus koáne ne nduse koeti íhikau. **18** Koeku óvea xe'óuke mësa nikotíhiko, hara kíxovokoxoa Jesus neko íhikau:

—Koati emo'uti ra yunzó'inopinoe: Anéye pöhuti xepákukenoe iníkonuti itûkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.

19 Yane ikáxu'inehiko okóvo ne íhikau kameáne yûho. Yane pohú pohu koénehiko kínea Jesus:

—Undíperameamo? —koénehiko

20 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati anéyeti xepákuke, itínoe nduse koeti ínzikau. Énomonemo ne xané kixónuti yendémeka pâum utóuke. **21** Koati kaná'uti ngoépekeokonomo kuteâti koeku yutóxeovo ya emó'uke Itukó'oviti vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea koati kotívetimo koéku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. Yusikóneni ákoyea ipúhika yara kúveu mêm —kíxovokoxoane.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa

Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Ko 11.23-25

22 Koeku níkeahiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porekéxoamaka íhikau koane kíxovokoxea:

—Víyanoe. Enepora pâum, mûyom kixó'eko.

23 Yane ina namukôa ne enovópeti koane ikoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. Yane pôrekexoamaka íhikau. Heú koéhiko énoyeova. **24** Ina kixovókoxopamaka:

—Enepora víyum, hane kixó'eko indína ovokínovotimo êno xâne, ésa'i (inámati) kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti. **25** Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákonemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva tukú koetímo yaneko káxe enambápunemaka inámati ho'o úva natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.

26 Ina imokóvohiko akenéti. Ikénepoke, pihónehiko oúke kali mopôi iháxoneti Olívera.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu

Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Xu 13.36-38

27 Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:

—Hána'itimo poé'ayeanoe iséneunonu, koane uhá ketínoemo kiríkinu, kuteâti koêku ne yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Ngoepékoatimo ne koyónoti su'ûso, yane uhá koetímo itöhineheyea ne óyonone” koêti — kíxovokoxoane Jesus, ihókovati ne koyónoti su'ûso. **Zacarias 13.7**

28 Ina kixovókoxopamaka:

—It ea enjepúkapane ungópea xapa ivokóvoti, inuxó ngoépotimo timúneke ya Ngalíleya.

29 Yane ina kixôa Pêturu:

—Yusíkotimo poé'ayea isóneunopi ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koane kuríkeopihiko, itea ûndi, áromo kalíhuina nguríkea nzókeopi.

30 Ina kixôa Jesus ne Pêtuру:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Kó'oyene yara yótí tumúnnekemo pí'ayea éneo tapi'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.

31 Itea inamá'axo koyuhôa Pêtuру itúkeovo koâti kaná'uti ákoyeamo kuríka. Hara kôe:

—Áromo kalíhuina ngoyúhoyea ákoyea énjapi, muhíkova okonókovo xané ngíxeopi képekikono —kíxoane.

Kúteanemaka koeku yûho ne po'ínuhiko íhikau Jesus.

*Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani
Mt 26.36-46; Lk 22.39-46*

32 Yane pihóne evo Jesus ya xoko omómikokuti iháxoneti Njetisémani. Simoánehiko, ina kixovókoxo íhikau:

—Ivétakavonoe yâyeke koeku indúkoponea orásau —kíxoane.

33 Poéhane Pêtuру, Teâku yoko Xuâum ómo. Yane turíxovone yupíheovo ikáxu'iyea okóvo ne Jesus koane eópeamaka hána'iti tiveko isóneu. **34** Ina kixohíko xánena:

—Yupihovó koéne êno hána'iti ikáxu'iyea ongóvo, kutí koe tiveko pevóti. Yavânenoeeye, hákonoe imêko —koéne.

35 Kali ahikú koéne ne Jesus, yane ipúyukexo xaneâti ísu'okea nône poké'eke epêmo Itukó'oviti áhikuxopinoa ne êno tiveko koêkumo enepo akahá'a.

36 Hara koe yûho:

—Pai, ako tiú'iti koekúti ya xikóyoke. Yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko ngoêkumo, itea haináya anjáke, itea itúkapu yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke —koéne.

³⁷ Ina kayukópovomaka xokóyoke neko mopo'âti. Inu'í kixópane imókeahiko. Ina kíxo Pêturu:

—Imékoti Simaúm? Ako ite ákoyea iméka ya kúveu pohuti kali ôra? ³⁸ Hákonoe imêko, koane itika orásau maká hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke. Vo'oku ya iséneuke, usó kényenoe, itea ya oránake mani kénokiku kétiu'ikivoxo, ú'uso koyéneoxo muyá'yea iséneu —kíxoanehiko Jesus.

³⁹ Yane káyukopovonemaka itúkoponea orásau. Kuteâti koeku yûho inúxotike, énomone koéponemakaye yûho. ⁴⁰ Yane káyukopovonemaka xoko íhikauhiko. Inu'í kixópanemaka ímohikea. Koáhati yupihóvatinehiko êno uheko ixépa. Yane ákonehiko exa kixoku yûho.

⁴¹ Ina kayukópinovahikomaka Jesus. Yoko mopó'apene káyukopinova. Hara kíxoahiko:

—Yanéyeikonoe iméki koane yómomiki? Yápenenoe iméki! Simówone ne ôra, nguri'ókokonoatinemo ne xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, undi íhae vanúke ikútipesikoponovoti xâne. ⁴² Yexépukanoe! Hingá, kenó'okone ne itûkoheovoti ingéneke, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxoane.

Ika'ákokonone Jesus

Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Xu 18.3-12

⁴³ Ixómoiko koyûho ne Jesus, simóne Njûda, pohuti yane nduse koeti íhikau. Yoko koati

ênoti xánena omotíhiko hána'itinoe pirítau yoko pulô'i, isukópeti. Aínovo páhoe tutíhiko sasedótí inuxínoti jûdeu hó'eke, koane éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, yoko po'ínuhiko payásoti xapa tuti jûdeu. ⁴⁴ Yoko enepone itûkoheovoti ikéneke Jesus, enepone kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, ápe emó'uino ne xánenahiko tumúneke píheahiko. Hara kíoxa: “Enepone hóyeno nziúnoneumo, énomonemo nê'e. Iké'akanenoemo. Usó íxeixane ahúkoti koyonoâti koeku omópea” koéne.

⁴⁵ Ehá'axo sîmo ne Njûda, ahí'okovone Jesus. “Ihikaxotí” kíxoane. Yane siunoné kixone Jesus yúhoikea. ⁴⁶ Yane namúkonehiko Jesus, ínamaka ika'ákoa. ⁴⁷ Yane apé koene pohuti ya xapáku ke ihikau Jesus hekoti hána'iti pirítauna. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedótí inuxínotihiko jûdeu hó'eke. ⁴⁸ Ina kixôa Jesus neko xanéhiko:

—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti pirítau yoko pulô'i, isukópeti nemúkoponinunoe? ⁴⁹ Uhá koeti káxe, koati óvonzeixokunepepo xepákukenoe ya hána'iti ke imokóvokuti inzíkaxoti, yoko ákonoe iké'akanu. Itea kó'inokeneye, koati konokoâti koúsokeovo kuteâti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane.

⁵⁰ Yane kurí kixone Jesus ne íhikauhiko, kohó'ikene.

⁵¹ Yoko ápe homoêhou hokoâti ne Jesus. Poéhane lénsa aú'okovo, ako po'inu ípovo. Apé koéne namukoâti kaha'âti iká'akea. ⁵² Yane kurí kíxoane neko aú'o, mahupí koéne kohó'yea.

*Omokóno Jesus nonékuke koati payásoti
yúhoikovoku jûdeuhiko
Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Xu 18.13-14, 19-
24*

⁵³ Ina omohíko Jesus xokóyoke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedótí inuxínoti jûdeu hó'eke. Yane ho'úxovone uhá koêti ne tutíhiko sasedótí yoko po'ínuhiko pahúkoti xapákuke tuti jûdeu, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. ⁵⁴ Kene Pêturu, ákone malíka kixoku hókea Jesus. Tukú kíoxa kíndanake óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedótí. Vatá kóyene xapákuke ahi-noétihiko xe'ókuke yúku, onokóvoti. ⁵⁵ Enepohikone tuti sasedótí koane uhá koêti neko pahúkotihiko xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeu, opósikohiko xâne koyúhoti ápeyea pahúnevo ne Jesus, motovâti koyúhoya tutíhiko motókeyea koépekeokono ne Jesus, itea ako ínixahiko kuteâti ne âha. ⁵⁶ Koati êno itukóhayeati koêku ne Jesus, itea iyúseo ákoyea akána'u vo'oku ákoyea akútikoko ne yûho.

⁵⁷ Ina exepúhiko po'ínu itukóheotimaka koeku Jesus. Hara kôe yuhóhiko:

⁵⁸ —Kámoa ûti ra hóyeno kó'yea: “Ngotohíneatimo ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koéxepoe xâne, ínamakamo ngaexépukapa pô'i ya kúveu mopo'âti káxe ákoti itukapu xâne koexépukopa” kôe — koénehiko.

⁵⁹ Itea muhíkova nekôyohiko, ako akútikoko yûho.

⁶⁰ Ina exepúko nonékuke xanéhiko ne koati payásoti ya uhá koeti sasedótí inuxínoti jûdeu hó'eke, ina kíxo Jesus:

—Ákomo se'íkipa yûho ra xanéhiko koyúhoti ápeyea váhere ítike?

61 Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ako ápahuina emó'u. Yane ina kayukópamaka koati payásoti sasedóti épemo'ikea Jesus. Hara kíoxa:

—Énomone îti ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? Koatí'ikopo iti Xe'éxa ne êno hána'iti ihayú'uti Itukó'oviti?

62 Ina kixôa Jesus:

—Úndi. Epó'oxo neixónutimo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti Xâne, vatá ngoyépotimo éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Neixónutimo ungapeâne vanúke koeku evénzekopea xapa kapásihiko —kíxoane.

63 Énomone yanê'e kávarerekexopone ípovo muyókuke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, éxokovope yupíheovo ímaikeovo vo'oku yuho Jesus, ina kôe:

—Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo râ'a. **64** Kéminenoe yûho. Koati itûkovoti Itukó'oviti. Na kó'inoaye iséneunoe kó'oyene? —kíxovokoxoane.

Heú koéhiko neko tuti jûdeu ínixeá kónokea koépekeokono ne Jesus.

65 Yane ápenehiko apurú'okoti Jesus, koane ikanóneati koeku isúkeahiko xaneâti kíxeahiko:

—Mahí'ipepo iti koati porófeta, íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —kíxoanehiko.

Koánemaka neko koyónotihiko, isúkoamaka.

Koyuhôa Pêtu ákoyea exa Jesus

Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Xu 18.15-18, 25-27

66 Yoko ako alú'aka Pêtu kúveuke ne ovokúti vanúkeke xoko iyónokonoku Jesus. Óvoheixoane kíndanake ne ovokúti. Yane ina pihinôa sêno, ahínoe neko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti

inuxínoti jûdeu hó'ke. ⁶⁷ Noixoâne sêno ne Pêturu ixómoti onokóvo, pono-ponó kixínoane ûke ina kixôa:

—Koati itímaka xáneheixone ne Jesus íhae Nazâre.

⁶⁸ Itea hara kíxoa Pêturu:

—Ako énja ne kixene. Koati ákoti enjâ ne yiûho — kíxoane.

Ina ipuhíkopea Pêturu ne óvoheixoku. Hara yonópo xoko vekokúti xe'o pahapéti. Énomone yanê'e, éneone tapî'i. ⁶⁹ Noixópomaka Pêturu neko sêno, hara koépomaka yûho nonékuke neko xanéhikoya:

—Enepora hóyeno, po'ínunemaka íhikau nê'e — koéne.

⁷⁰ Itea káyukopomaka koyúhoyea Pêturu ákoyea éxa. Avo áxu'ikene ina kixopómaka Pêturu neko xanéhikoya:

—Koati kaná'uti itíkivo po'i xáneheixone ne hóyeno, vo'oku itímaka íhae Ngalíleya —kíxoane.

⁷¹ Itea ikána'uxoane Pêturu koyúhoyea ákoyea éxa. Hara kixópamaka:

—Ako énja ne hóyeno kíxeneno. Ngayumákapunemo ipihápananu Itukó'oviti enepo nzemekékexinapinoe —koéne.

⁷² Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneoponemaka ne tapî'i. Yoko pí'apene éneo. Yane puyákoponovane okóvo Pêturu neko yuhó'inoa Jesus, enepone koéti: “Tumúneke pí'ayea éneo tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu” koéti.

Itukópinovo isóneu ne Pêturu, ákone íta ne êno tiveko isóneu, yane íyone.

15

*Omokónone Jesus xoko Pilátu
Mt 27.1-14; Lk 23.1-5; Xu 18.28-38*

¹ Yuponíne, ho'úxovone neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko payásoti xapa tutíhiko jûdeu, koánemaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, yoko uhá koeti ha'ínehiko yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Yane iká'akonehiko Jesus, ina omâhiko xoko Pilátu, kurikoâtihiko xokóyoke. ² Ina kixôa Pilátu ne Jesus:

—Ití'oxo natina jûdeu?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, koúhapu'ikoa indúkeova —Kíxoane.

³ Yane koyúhoane tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke enó'iyea ítuke Jesus ákoti aunáti. ⁴ Ina kixopâmaka Pilátu ne Jesus:

—Ako yiûho? Ako kéma yuhóhiko ra koyúhoti enó'iyea váhere ítike?

⁵ Itea yunu-yunú koéne ne Jesus, ako yumápa, kutí'inoke yupihóvati iyúpaxeova Pilátu.

*Pahukókono Jesus kurúhuxeoekono
Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Xu 18.39-19.16*

⁶ Ya kaxénake neko áyui jûdeuhiko, kóyekune kuríkopea pöhuti iká'aeti ne Pilátu, koêkuti épemone xanéhiko kuríkopeokono. ⁷ Yoko ápe hóyeno koéhati Mbarâba híyeuke neko ika'áhikovoti yanekôyo, vo'oku ápeyea koépeu yaneko koturíhiko xâne okopóhiko nâti yanekôyoke. ⁸ Ina pího neko êno xâne xoko Pilátu epemóponoati kuríkopea pöhuti iká'aeti kuteâti kixoku itúkeovo ya kaxena ayuítí.

⁹ Ina kixovókoxoa Pilátu:

—Kehá'anoe nguríkopea ra netína, itínoe jûdeu? — kíxovokoxoane.

¹⁰ Yoko éxoa Pilátu itúkeovo imaíkinovoti Jesus ne tutíhiko sasedótí vo'oku iyókeovati xunáko, kutí'inoke kurikoâti xokóyoke. ¹¹ Yoko enepone tutíhiko sasedótí, ítokuxea okóvo neko xanéhiko kahá'yea itúkeovo Mbarâba épemohiko kuríkopeokono. ¹² Ina kixovókoxopamaka Pilátu neko xanéhiko:

—Kene ra iháxoneti netína, itínoe jûdeu, namo Ínjaye?

¹³ —Kirúhuxa! —koénehiko yûho vaúkexea.

¹⁴ Ina kixovókoxopamaka Pilátu:

—Kutí'ikopo itúko pahúnevo râ'a? —koéne.

Itea inamá'axone koxunáko yûho vaúkexea kónokea kurúhuxeokono ne Jesus.

¹⁵ Vo'oku kahá'yea iyúni'ikea xanéhiko ne Pilátu, kuríkopinoanehiko ne Mbarâba, ina pahûko yehépoke'exeokono Jesus. Yane kuri'okoanemaka neko xanéhiko kurúhuxoponea.

Koemóke'ea húndaruhiko ne Jesus

Mt 27.27-31; Xu 19.2-3

¹⁶ Ina ómo Jesus ne húndaruhiko kúveuke neko óvoku Pilátu, enepone óvokumaka natínea. Yane heú kíxoane ho'úxea ne po'ínuhiko húndaru ¹⁷ ina itukínöhiko Jesus harará'iti ipovóti hamá koeti poké'eke, kuteâti ípovo nâti, Ínamaka itukínoahiko kôroa, itea ainóvoti ka'áveti káva'o tikóti veínoa úhekexea, ina ipíheahiko tutíkuke ¹⁸ itûkovotihiko teyoâti. Yane hara koéhiko:

—Iháyu'ikakana ra natina jûdeuhiko! —koénehiko koémoke'eyea,

19 koane ipúsopu'ikeahiko ya pulô'i, koane ápuru'okeahiko, ina ipuyúkexeahikomaka nonékuke itûkovotihiko ihayú'ikoati. **20** Uke'éxoanehiko komóhiyea, ina veyopeâhiko ne harará'iti ípovoxeakemeku, ina itukópinoamaka ne koati ípovo. Úkeane omáhiko meúkeke kurúhuxoponea.

Kuruhúxokonone Jesus

Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Xu 19.17-27

21 Yoko ápe hóyeno koéhati Símaum íhae Sîreni ukopeâti mêm, vekopâtimaka neko xêne. Yoko ha'a Alíxandere yoko Rúfu neko hóyeno. Énomone íkoinoxohiko kurúhuna Jesus.

22 Yane ísimonehiko Jesus ya xoko iháxoneti Ngoûgota. Yoko “Óvoku Opepú'iti” koêti ne Ngoûgota. **23** Ina porexóhiko Jesus víyum apêti ánahi iháxoneti mîra, enepone iyuhii kixoti ohonéti, itea ako énapa Jesus. **24** Yane kurúhuxoanehiko, ínamaka haxakéxokokoahiko ne ípovo Jesus. Yoko kuríkohiko inúxotike komomâti itukóvotimoye ípovo Jesus námoe pôhuthihiko. **25** Yoko nóvene ôra kuruhúxoahiko. **26** Tutíkuke kurúhuna Jesus ápe yutoéti koyuhoâti kurúhuxinokonoke. Hara kôe neko yutoéti: “Natina jûdeuhiko râ'a” kôe.

27 Ápemaka pi'âti ómevoti, ha'ine Jesus kurúhuxeokono, poéha éxopeke, poéhamaka lopékuke. (**28** Yane koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti, eneponeko koêti: “Kutí kixókono váhere xâne ákoti aunáti ítuke” koêti.)

29 Enepohikoneko xâne hunoneâti, koémoke'e Jesus koane kayákakinoa tûti. Hara koéhiko:

—Mahi ketohíneatimo ne hána'iti imokóvokuti koane mahi kexépukopatimakamo ya kúveu

mopo'âti káxe! ³⁰ Keítapapuikopo, koane yevésekapi ne kurûhu —kíxoanehiko.

³¹ Kúteanemaka kíxoaku tutíhiko sasedótí koémoke'eyea, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse. Hara kixókokohiko:

—Eneporâ'a, koítovopepo po'íhiko xâne itea ákone xunáko koítopeovo. ³² Mahi koati Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, natínamaka Izarâe! Evésekapeakopo ne kurûhu motovâti noínea ûti, ínamo vakutípoa —koénehiko.

Koánemaka neko ha'íne kurúhuxxeokono, koémoke'eamaka.

Koeku Jesus ivokívone

Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Xu 19.28-30

³³ Itumükone káxe, hahámone uhá koeti kúveu mêm tukú koeti mopo'âti ôra ya kiyakáxe.

³⁴ Itopónone mopo'âti ôra, koati kohonókoti emó'u ne Jesus. Hara koe hónoti yûho vaúkea ya emó'uke:

—Eloí, Eloí, lama sabakitáni? —koéne.

Yoko hara koêti neko yûho: “Unaém, Unaém, na koeti kurí kixínenu?” koêti. ³⁵ Xapákuke neko xanéhiko kamoâti, ápe koêti:

—Yokómomapihi koêku, Îliya iháxiko —koéhiko.

³⁶ Ina apê pôhuti xapákuke neko xâne ehakóvoti, kalaká'ikoponoti esponja xoko viyum-hí koêti, ina ipíhoa kirípuhike étakati ipíhoati pahákuke Jesus, iyúkoati. Ina kôe:

—Vokómomavo veyópeaxomo Îliya —koéne.

³⁷ Ina apépomaka koati êno hónoti emo'u Jesus. Yane îhunokoane ne omíxone, ivókovone.

³⁸ Yoko énomone yaneko ókoku ôra, ívarereo neko êno kopópoti váhere haxakoâti kúveu neko

hána'iti imokóvokuti. Koati kukúkeke ívarereo ukeâti vanúkeke yonoti poké'eke.

³⁹ Enepone tuti húndaru xe'ó koyêti nonéku ke kurúhuna Jesus, noixoâne kixoku ivókeovo ne Jesus, hara kôe:

—Koati kaná'uteoxo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ra hóyeno —koéne.

⁴⁰ Ápemaka senóhikoya ákoti malîka okínoaku ixómoyea komóma. Xapáku ke neko senóhiko, ápe Mariya Mandâlena; yoko po'ímaka koéhati Mâriya, enepone eno Yûse yoko Teâku. Yoko énomone ne Teâku nihí'iti yane po'i koéhati Teâku. Ina apémaka Salúme.

⁴¹ Enepohikora sêno, aísono xanéheixoti Jesus ovo'íko ya Ngalíleya koane huvo'óxoatine ya nökone. Enómaka po'ínuhiko sêno xaneâti ne Jesus koeku yónea Njeruzálem.

Koeku Jesus ekoxókonone

Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Xu 19.38-42

⁴² Kiyoné'e káxe, koeku itúkeovo kóyuseovopene jûdeuhiko vo'oku áyui, koáne ye'ékotinemaka ûrukeovo ne sâputu, ⁴³ ápe hóyeno koéhati Yûse íhae Arimáteya, hóyeno koati teyonéti ya xapáku ke tutíyehiko koatíke payásoti yúhoikovoku jûdeu. Yoko koati kuxoíxoati nê'e símeovo ne kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Yane kóxunakovo píhea xoko Pilátu, epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. ⁴⁴ Iyúpaxova Pilátu neko eyékou ivókeovone Jesus, ina ihaxíko neko tuti húndaru epemó'ikoati itúkeovo koati kaná'uti ivókeovone. ⁴⁵ Exoâne xoko tuti húndaru kaná'uya ivókeovone ne Jesus, yane síkoane neko Yûse veyópea muyo Jesus. ⁴⁶ Úkeane pího veyóponea

kuruhúke. Ina aupíxoa ya kalísoti ipovótí vaneu, enepone iháxoneti líyum, iyonoâti xoko uhôro kehoéti mopoíke. Yane ínamaka kohokôrорoko mopôi exéxeake ne uhôro. ⁴⁷ Yoko noíke'eheixoa Mariya Mandâlena iyónokonoku neko muyo Jesus, koánemaka Mâriya, eno Yûse.

16

*Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti
Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Xu 20.1-10*

¹ Evesékone sâputu, pihóne Mariya Mandâlena; yóko'omaka ne po'i koéhati Mâriya, enepone eno Teâku; koánemaka po'i sêno iháxoneti Salúme vanéxoponea kohépiti xêru óvo'okopemo Jesus. ² Koati yuponii koéti lûmingu ínati ipuhíko káxe, pihónehiko xoko ekóxokonoku Jesus. ³ Ina kixokókohiko:

—Kutimo veyinó'ovea ne mopôi exexoâti ne uhôro? —kixókokohiko.

⁴ Simoánehiko, noíxoane ahíkuxéokonone neko mopôi. Yoko koati yupihóvati pu'íko.

⁵ Urúkovanehiko neko ekóxokonoku Jesus, tokononé koene kutí koeti homoêhou hóhopu koyéti ípovo, vatá koyéti ya éxopeke. Yupihovó koéne kónoko'iyehiko ne sêno xaneâti hâna'iti píkea. ⁶ Ina kôe neko yuhó'ixoati:

—Hákonoe kenóko'i. Koati Jesus íhae Nazâre yopósikopononoe, eneponeko kuruhúxokonoti, itea exépukopone nê'e, áko'one yâyeke. Yokómomapihi ra ekóxokonoku. ⁷ Kó'oyene yéta'akapana ne íhikauhiko yoko Pêturu inuxó koépeamo ne Jesus timúnekenoe ya Ngálileya. Yâkonoye neixópatinoemo kuteâti koeku yuhó'inopi yanekôyo —kíxoanehiko.

8 Yane ipúhikopeane senóhiko neko ekóxokonoku Jesus. Koati ehakópovotihiko pihópea vo'oku yupíheovo píkea koane koyó'keyea. Ako éto'oepo koêku neko noíxone vo'oku píkeahiko.

Exókopovo Mariya Mandâlena ne Jesus

Mt 28.9-10; Xu 20.11-18

9 Koati yuponii koêtì ya lûmingu, exépukopo ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Mariya Mandâlena itukóvo inúxotí éxokopovoke inâ exepúkopo. Énomone neko Mâriya koítovone Jesus, enepone kopúhikopeaku seti koeti ndémoniu. **10** Yane pihóne Mâriya éto'okoponeahiko neko ha'íneheixone Jesus ixómoti isoné'ekovo koane íyoya. **11** Itea ako akútipoahiko kameáne yûho exépukopeane koane noíxopea.

Exókopovo Jesus ne íhikauhiko

Mt 28.16-20; Lk 24.13-49; Xu 20.19-23; Át 1.6-8

12 Ikénepoke, kópoe'akopovo ne Jesus, koane éxokopovo po'i pi'âti kutipoâti yonotíhiko ya mêmum. **13** Yane pihóne neko pi'âti éto'okoponea neko po'ínuhiko íhikau Jesus, itea ákomaka akútipokonohiko yûho.

14 Ikénepoke ina exókopovamaka Jesus neko unze koeti íhikau koeku ixómoyea nikóhiko xe'óku ke mësa. Sayá'ikoa Jesus vo'oku ákoyea akútipoahiko koane vo'oku tiú'iyea omíxone yaneko ákoyeakuhiko akútipoa yûho neko noixópati exepúkopone. **15** Ina kixovókoxoamaka Jesus:

—Pihénoe yara uhá koeti kúveu mêmum. Yokóyuhoina uhá koeti xâne ra inámati ihíkauvoti omínombike. **16** Uhá koeti xâne kutipoâti,

koane ahíkovoti ya inzáke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne ákoti akutípoa, yonópotimo ipihóponovokutike. **17** Enepone kutipoâti, harâ'a ra iyupánevoti ítukemo, hoénaxovope njunáko xokóyoke. Ya inzáke, kopúhikopotimo ndémoriu urúkovoti xoko xâne, koane koyúhotimo inámatihiko yuhôti ákoti itukapu yûho. **18** Motovântimo namúkea koéxoe koane énoyeovo ekâti koépekoti, kuteâti vénenu, itea áromo yuvâti. Koane ipíhahiko vô'u tutíkuke ka'aríneti, itóvotihikomo —kíxovokoxoane Jesus.

Pihopónे Jesus vanúkeke

Lk 24.50-53; Át 1.9-11

19 Uke'éxoane Vúnae Jesus yúho'ixeа neko íhikauhiko, pihópone vanúkeke. Ivátakopone éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti. **20** Yane pihónehiko neko íhikau koyúhoponea koeku Jesus ya uhá koeti yónokuhiko. Yoko huvó'oxoamaka Vúnae, kouhápu'ikeati kaná'uko ne yûho yane iyupánevoti poréxoake itúkea.

Hunókokune.

**Emo'u Itukó'oviti
New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Terêna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Terêna [ter], Brazil

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Terêna

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

xc

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

9434667b-9ee2-59e4-93dc-3a75fa6b3851